Мікола Мятліцкі

ПАЛЕСКІ СМУТАК

ВЕРШЫ І ПАЭМА

Мінск
«Мастацкая літаратура»
1991

ББК 84Бел7
М 99

Мастак Ю. У. Якавенка

«Полесская печаль» — продолжение искреннего разговора с читателем лауреата премии Ленинского комсомола Белоруссии поэта Миколы Метлицкого. В эпицентре поэтической заботы — человек-современник, от дел и стремлений которого всецело зависит духовная полнота нашего цивилизованного бытия. Печаль лирического героя просветлена неизбежным ходом перемен; активность гражданской позиции страстно опровергает явления местническо-приземленной психологии вчерашних «слуг народа», чьими усилиями был создан в 50—70-е годы печально известный застой.

М $\frac{4702120202-104}{М\ 302(03)-91}$ 63—91

ISBN 5-340-00655-7

Як шугалі бліскавіцы —
Зіхата сырых нябёс,
Бляск калышучы ў ігліцы,
Бор чупрынай хмурай трос.

Ды адна мільгнула ярай
І — агністая страла,
Страпянуўшы лес ударам,
Жар хваіне аддала.

І ляцела з хрустам голле,
Сек дажджу тугі заслон.
І гучала свету воля.
Навальнічны гус азон.

НАВАЛЬНІЧНЫ АЗОН

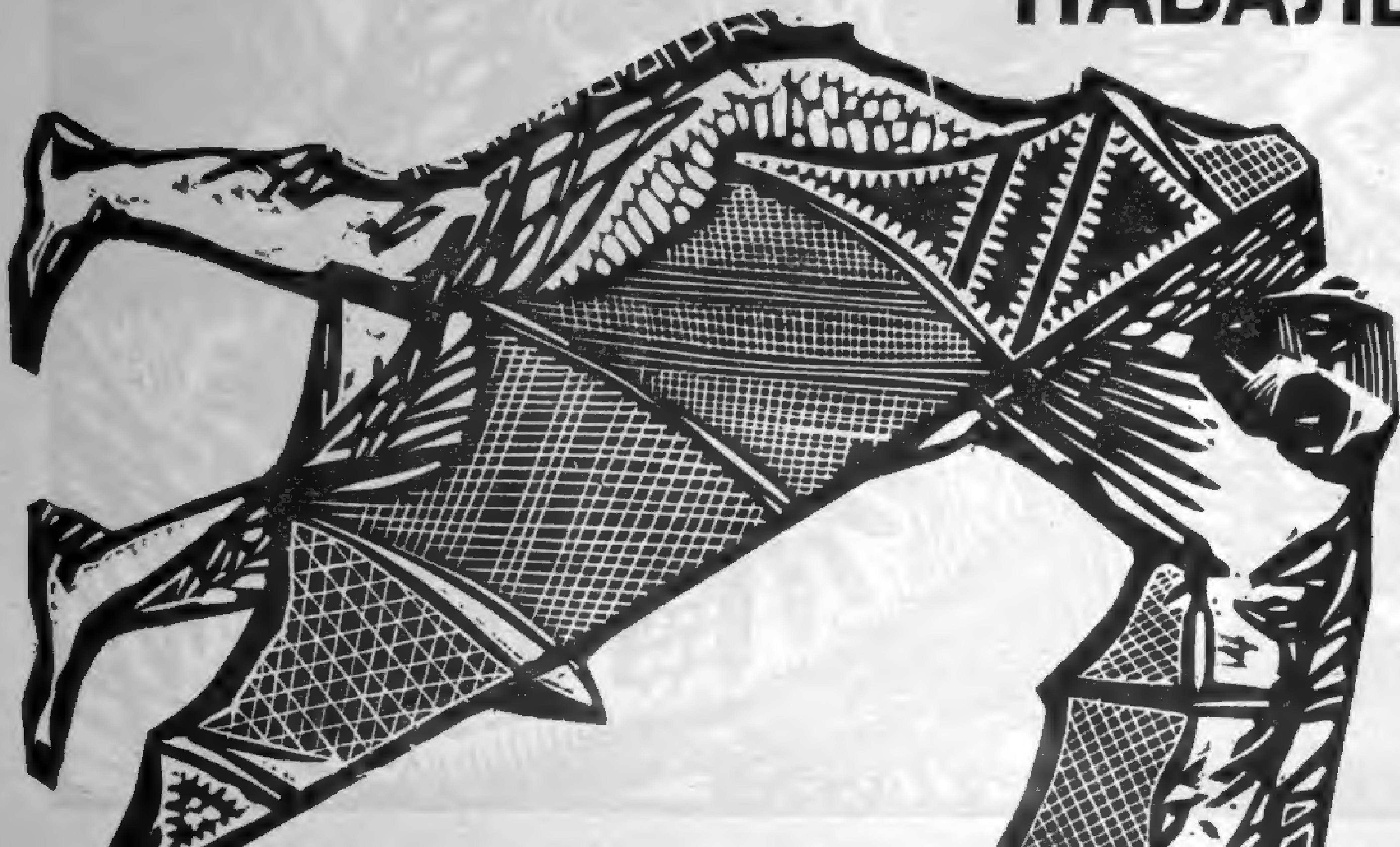

Калі айчыннай памяці правалы
На плыні дзён ускружаць цяруху,
Тады застойна, моташна прывалы
На чалавечым ладзяцца шляху.

Тады гудуць пацех пустыя шквалы,
І ўсе —
падатны самазабыццю.
І новых эр крутыя перавалы
Так лёгкакрыла бачацца Жыццю.

Тады усе —
прызнаныя маэстры,
І пена ўцехі аблятае з губ.
І салютуюць у адным аркестры
Мільёны душ, нібы мільёны труб.

Набіўшы звягі горкую аскому,
Тады гандлююць светам махляры.
Ды...
наступае
горды міг пад'ёму,
Пабудку душ ён трубіць на зары.

І зноў ідзём, упартыя, па шляху
Туды, дзе праўды выбліскне святло,
Падсудна,
гнеўна кінуўшы на плаху
Пустых ілюзій моташнае тхло.

І зноў — у руху, велічы і слове
Зліюцца сілы, гойстрым стане зрок.
На бальшаках, што век паслаў суровы,
Упартасці зямной нап'ецца крок.

Занятыя прачыстаю сяўбою
На ўсіх айчынных раніпшніх палях,
Мы зноўку бачым сонца над сабою,
Мы зноўку верым пераможна ў шлях.

Хто пасее тое зерне
(Поле — потная ралля),
Што душы спатолю верне,
Ўзыдзе песняй з мазаля?

Хто зачэрпне жменяй поўнай
Слова-золата з сяўні,
Што над цішай безназоўнай
Разгушкае нашы дні?

Сцюжна матчынаму полю,
Вузкім стаў засеву клін.
Аплятае нашу долю
Густа зрошаны палын.

Балеснае

Уведаўшы і поту, і крыві,
Брыдзеш, мая гвалтоўная эпоха,
Дыктуеш мне настойліва: — Жыві
Зжабрачанаю доляй скамароха.

Абкраўшы свет рукамі ліхвяроў,
Спаўна адорыш горкаю журбою
Паміж магіл, паміж цямніц муроў,
Узнёсшы крыж пакуты над сабою.

Крывавым злом закладзены твой код,
Ахвярная жыцця майго пакута.
Бунтарыць дух! Адно жадае: ход
Бяздумных дзён крутнуць пад небам крута.

Парваўшы з ніцавокім і гнілым,
З усім, што творыць вогненныя дзеі,
Ўзысці душой і сэрцам над былым,
Аддаць Зямлю адрынутай Надзеі!

Спачуванні

Паспачуваю бюракрату,
Каму жыццё дало па блату
Усе магчымыя чыны.
Ды, праўды чуючы адплату,
Ляцяць-трапічаць па швах яны!

Таму выношу спачуванне,
Хто дзёрзкай мары парыванне
Паклаў пад тоўстае сукно,
Чыё зямное бытаванне
Зайздросна іншаму відно.

Яшчэ мой голас спачувае
Таму, хто тэнарам спявае
На сцэне ўсіх сучасных дзей,
Чало хто ў лаўры спавівае,
Адвёўшы вочы ад людзей.

Шапчу — у позні час і ў ранні —
Душой прачулай спачуванні
Таму заўзятаю, які
Адметным быў пры выкананні
Замашак культаўскай рукі.

Я спачуваю тым рупліўцам,
Хто пачуваў сябе шчасліўцам
Без мовы матчынай паўсюль.
Кажу такім забойцам-хціўцам
«Бязродны» — голасам матуль.

О служка грознае Феміды,
Уцеху чулую прымі ты
Ад родных хат, ад родных ніў.
На ўзвышшы ўладнай піраміды
Каго караў і бараніў?!

Я спачуваю браканьеру,
Хто бачыў з юшкаю вячэру,
Ды быў ухоплены за чуб.
Урон рацэ з усмешкай меру
Прад тым, што мкне з атрутных труб.

Паспачуваць хачу сардэчна
Таму, хто дбае чалавечна
Пра ўсеагульны дабрабыт.
Ды помніць: «Жытка — быстрацечна»,
Ківае пальчыкам нябыт.

Прыміце словы-спачуванні
І вы, хто змогся у змаганні
Адстойваць прынцыпы свае,
Каго ў нястрымным парыванні
Пад дых сам час пальчаткай б'е.

Гарланіце бяспамятна аб чым,
Зямлі маёй кудлатыя прарокі?
Магілы скрозь.
Давайце памаўчым,
У звоне рос пачуем продкаў крокі.

Багата тут павыліта крыві.
Зірнеш наўсцяж —
чарнеюць густа пліты.
Мой дзень, душой прад імі не крыві,
Твой ясны блік
ці кожнаму адкрыты?

І мне ў нашэптах мокрага лісця,
Калі зарою неба засвітае,
Падасца:
гэта яра кроў Жыцця
Агністай барвай
з глебы прарастае.

* * *

Нам вочы праўда ўраз адкрыла,
Прамень яе з нязнанай сілай
Прайшоў зямлю — з канца ў канец.
Ўваскрэсла праўда над магілай!
Святла закладзены вянец.

Не мружце воч — пільней глядзіце:
Нябёсы веснія ў блакіце,
Якая плодная ралля!
Сяўбу Надзеі не праспіце,
Не кіньце семя бадылля.

Аднойчы нам далося тое:
Пачуць, як ёсць, жыццё жывое,
Пазнаць у ранішнім святле,—
Гняздуе зболеная мроя
На сцятай сіверам скале.

То нам — падняць яе на крылы,
Развеяць ночы змрок пастылы,
Вярнуўшы помна з забыцця
Святыні,
храмы
і магілы —
Спатолю веры
І жыцця!

2 Зак. 519

Пра Беларусь

Колішні час у зняменні?
Зоры вышэйшымі сталі?
Пра Беларусь —
Думае Ленін...
Пра Беларусь —
Думае Сталін...

З якіх цянёт гісторыі сівой
Ўзышоў народ душой прачысты твой,
О Беларусь? Якое легла жыта
На ніве непаўторнай, агнявой,—
Сягоння свету беламу скажы ты.

Пазнала ты тварца пагляд тупы.
Як малацілі-ляскалі цапы,
Крывёю заплывалі Курапаты.
Як сеяў лёс, на радасці скупы,
На полі долі незлічона траты.

Як зеўрала зміястая мяжа,
Рэпрэсій ліпла чорная імжа,
Як над табой цягнулі руку згоды
Да тых, хто свет патопіць у крыжах,
Крывёй зальё збалелыя народы.

Як уставала сонца з туманоў,
Як сцятым шэптам працінала зноў
Твае, бядой аглушаныя, вушы.

На пікі ўсіх айчынных курганоў
Плявалі як з вышы твае чынушы.

Як эглухла мова спеўная твая,
Змутнела ў згубе Прыпяці бруя,
Дажджы—наскрозь—цярусяць кіслатою.
Як песня захлынаецца мая
Няўцешліва салёнай кропляй тою.

Як чынна і прывычна — дзень пры дні —
У бюракрачай, з'еднай тупатні
Пра дабрабыт твой думалі надзённы,
Пасеяўшы бяздушша камяні,
Не помнячы сыноў тваіх імёны.

Як будавалі лад на свой капыл,
Аддаўшы ўзлёт ілжэдухоўных сіл,
Да згоднай згубы сэрца прыручалі.
Паэты як над памяццю магіл
Услужліва аб тым твае маўчалі.

Устаўшы з пракаветнай баразны,
Пра новы дзень твой думаюць сыны.
Дай кожнаму спатолліваю сілу,
Збудзі іх думы, летуценні, сны,
Забі сваю магчымую магілу,
О Беларусь!

На вечным дрэве галінка — хрусь.
Меней у сцюжным свеце праталін.
Ленін думаў —
Пра Беларусь...
Пра Беларусь —
Думаў Сталін...

Колькі вас, ачарсцвелыя сэрцы,
Глумна каркае гэтай зямлі,
Мерацъ рупнасць па колішняй мерцы.
Вашы зоры на небе зайшлі.

Падступаецца ў ядзерным гудзе
Дня зямнога астатні заход.
Нарадзіліся новыя суддзі —
Прачынаецца гневам народ.

Ганіце з душ угодлівы спакой,
У нас багата прад жыццём віны.
Устала сонца ў далі за ракой —
Ідзе знаменнем з мёртвай стараны,
Жагнае свет журбінаю цяжкой.

Няўжо нам жыць бяздумнасцю сляпой
У спадзяванні: нас не апраменіць,
Чыноўны довад старасці скупой
Трагічны дзень на поўніцу ацэніць?
А неба сыпле ядзернай крупой.

Няўжо чакаць бяспечнай маладосці,
Якой забавы шумныя з рукі,
Калі наскрозь праточыць стронцый косці,
Каб рынуцца на бой за род людскі,
За светлы міг духоўнай прыгажосці?

Балада пра плот

Зялёны плот мне вочы коле,
Стаіць паміж залеў, спякот.
Над круцізной народнай долі
Высокі плот, ампэлы плот.

Узяўшы плошчу шчыльна ў сховы,
Каторы дзень, каторы год
Над пачуццём перабудовы
Высокі плот, ампэлы плот.

Стаяць маны цяжкія краты
Над слыннай памяццю зямлі.
Заслон ад праўды бюракраты
З патуг ампэлых узвялі.

Паверыць дай, што гэта прымхі.
Малю Айчыны небясі,
Што сёння, плот, аковы прымеш
І волі розгалас дасі.

Як туга сціснуты папругі
Духоўна ўсохлага дабра.
О вы, айчынныя хапугі,
Вам зразумець даўно пара:

Народа лёс паліты потам,
Крывёй наліты мазалі,
Сыны яго за іншым плотам
Здавён наводшыбе былі.

Адкрыйце душ мізэрных сховы:
Ваш марыць плот, што прыйдзе дзень
І сонечнай перабудовы
Астатні выблісне прамень.

І ўзыдзе ява — эшафотам,
І стане спудным кожны крок.
І раскашуе зноў за плотам
Глыбокі змрок, таемны змрок.

Час ад ухвалы да апалы
У холад зябкае жарствы?
На геній вечнага Купалы
Ярлык наклеівалі — вы!

Шапталі ўцешна казкі-былі
Пра любы край, пра ўласны род,
Ды ўсё ж сябе адных любілі,
Душой схаваўшыся за плот.

Вы сталі розумам, аплотам,
А самі — млелі ад шчадрот.
Багата год пад вашым плотам
Співаўся, моўчкі спаў народ.

Гляджу наўкол —
якія страты,
Якія духу дзірваны.
Ваш плот высокі, гарлахваты,
За ім гняздуе рай зямны.

Ды ўсё ж я веру: хопіць поту!
У гэты дзень, у час такі
Народ павырве з дошак плоту
Заіржавелыя цвікі.

Ён скажа свету ў абнаўленні
Над вашай чэляддзю глухой:
Мой дух збудзіў Вялікі Ленін,
А вы — услед ішлі... трухой.

Народзе мой, якія словы
Ты шэпчаш, зорачы вачмі?
Вялікі час перабудовы
Душой абуджанай прымі!

Дрыжэць не любяць гарлахваты,
У іх — свой ростук праваты.
За боль зямлі, за духу страты
Карчуй, народ, маны платы!

Балада пра ціхіх

Вы ціхімі былі
У дні ахвярных сечаў.
І ўдала берaглі
Свой воблік чалавечы.

Не боўталі елей
Вялікаму Прароку,
Былі, былі далей —
Ад згубы на паўкроку.

Ды быў няўмольны час,
Не адступіўся ціха.
І ўдарыла па вас
Даносаў хцівых ліха.

Вы ціха-згодна йшлі,
Балела сэрца востра.
Ў сырэчае зямлі
Пыталіся: завошта?!

За думак ціхі ток,
Дзе з краю — ваша хата.
Пакорай да аблок
Узнеслі саміката.

І ён, на грэбні мас
Усчаўшы пераплаўку,
Спаўна зрабіў на вас,
На вашу цішу
Стаўку.

Вады набраўшы ў рот,
Вы прамаўчаць хацелі.
Калі маўчыць народ,—
Сцялі магіл пасцелі!

Былі ніжэй травы
На чорным дне прадоння.
Як ціха-ціха...
Вы
Маўчыце і сягоння.

Купалаўская балада

Водбліск трывогі нязбытай
На небасхіле зямлі.
Лесвіца...
З чорным нябытам
Вы размінуцца маглі!

Толькі б паменела страху,
Чэзласці зрынуўся лёд
Ў тых, хто прыдумаў не плаху —
Мары астатні палёт.

Чым Вы зрабіліся шкодным?
Тым, што ў нашэсці бяды
Верылі — будзе свабодным
Край, што нязломны заўжды?

Тым, што нястомнаю сілай
Голас будзіў змагароў,
Гнеўна душа кіпяціла
Помсты народнае кроў?

Лёсу напятыя стропы
Сэрца ўтрымаць не змаглі.
Хіжай хадой далакопы
З даляў пахмурых ішлі.

Край мой, прасветляцца далі
Змрочнага часу твайго.
Бачым: каго забівалі,
Ціха душылі каго.

Не спытаеш у хмары:
— Куды?
Не спытаеш:
— Куды?
У бяды.
На чаканы падказ
Свет глухі.
Не пазначаны
Згубы шляхі.

Толькі зможаш
Спытаць у сябе:
Хопіць моцы
Ў ліхой барацьбе?
Глянеш:
Продкаў усюды сляды
Пад хмурынай
На полі бяды.

Маё сонца

Сцінае дыханне
Разгалоссе трагедый.
Усе яны,
Зеўрачы акамянелым страхам,
Выплываюць з глыбіняў
Памяці чалавецтва,
Кажуць адно:
Гэта твая зямля,
Твая воля і доля,
Тваё сонца!..

Не — і тысячу не!
На маім небе сонца тых,
У чыіх зрэнках астыг,
Закаціўся
Яго промень жывы
На палях усіх зямных
Сечаў...

Гэта твая зямля,
Твая воля і доля!
Не — і тысячу не!
Тых зямля пад нагамі,
Чые магілы,
Уцятыя ў дзірваны забыцця,
Грэюць яе чорныя грудзі...

Я і сам
Аднойчы
Падамся следам за імі,

Нахадзіўшыся пыльнымі бальшакамі
Жыцця,
Сатварыўшы дзеі свае,
Даўшы ім
Зямныя імёны.

І тады,
Толькі тады,
Устане над гэтай зямлёй
Маё сонца...

Нарач

1

Восеньскай Нарачы стомлены ўздых,
Болесна просіцца слова.
Роздыхам думак і мар маладых
Кліча бальшак Куляшова.

Ценькая небная зорная выш,
Вечнасцю далеч працята.
Млечнага Шляху двухрукі спарыш,
Вечнага Шляху пачатак.

І абзавецца ў раскутай вышы
Небны бальшак Куляшова.
Слухае сэрца ў міжзорнай цішы
Самае спелае слова.

2

Пенная Нарач. І сэрца маё.
Сосен зялёная схова.
Точыцца ў грудзі тугі вастрыё:
Журыцца верш Куляшова.

Ціха нашэпчуць галіны бяроз
Хваляй вятрыстай, густою:
Сэрцам адрынуў паэт, перарос
Сумную сутнасць застою.

Аксане Фёдараўне Куляшовай

Люблю ваш дом гасцінны, баба Ксаня.
Над Нараччу, за музыкай дарог —
Высокі чалавечнасці парог.
У сценах — цеплыні жывой дыханне.

І вось... ідзе, ступае золка ранне,
І возера прасветліцца чало.
І сыдзе, у туманы схлыне зло.
Пачнецца ў свеце сонца чараванне,

Упырскне ў вочы жывісты блакіт,
Абудзіць рукі, ўмелыя у працы.
Святлом жыцця высокім загарацца
І памяць набалелая, і быт.

Пад яблынямі шчэціцца трава,
Ляжаць глыбока роснаму ападу;
Цяпліцу ўнук паставіў, як прынаду,
Наўкруг свавольна гойсае дзятва.

А потым звечарэе — і за чай.
Гаворкі шчырай зболенае слова.
Твардоўскі зноў ідзе да Куляшова.
Махнеш рукой і скажаш: выбачай...

А я злаўлю высокай хвілі ўзлёт,
Калі, мінуўшы страчаныя леты,
Зямлю адну пачулі два паэты,
Сюды ступіўшы з вечнасці шырот.

І восені ацíхла гамана.
Стаю, каўтаю даўкія хвіліны.
Мне шэпча боль: пад клінам жураўліным
Журліва плача
Вечнасці віна....

У садзе маім
Белая яблыня звонам расы
Пудзіць пчалу,
Сонца —
Прыпарам веснім
Ліецца.
Чутна шпокаюцца пупышкі —
Адорваюць клейкім лістом
Пругкія струны часу.

(Ім спяваць зелена-юна,
Покуль барвяным агнём не згарэць
Восенню мглістай.)

У кветках
Завязь бярэцца —
І пацяжэюць галіны
Пад ношаю пладаносу,
Карэнні прагныя смокчуць
Глыбокія сокі
На дзірване стагоддзяў.
(Багата сышло іх
Шчодрым сяйвом,
Каб вось так, ройна,
Уваскрэсіць
Адно імгненне вясны.)

Жук, тля і мошка
Палююць за цветам,
Дажджы кіслотныя

Абіваюць пялёсткі,
Вецер рассейвае наўкруга
Белую мрою вясны.

Ды я спадзяюся:
На дол траўнай вечнасці
Упадзе яблык наліты,
Кісла-салодкі
На смак,
Пад скуркай чырванашчокай якога
Сальюцца ўсе сокі
Жыцця...

* * *

Прарастаю з былін,
Вырастаю з паданняў
Між чырвоных калін
На загрыўках курганняў.

Хмурай памяці лёх
Адмыкаю — шукаю.
Прарастаю з эпох,
З дзён былых — вырастаю.

Там былінны сыпчак
Перамыты крывёю,
Адзічэла крычаць
Совы мёртваму вою.

Смягне чорны ручэй
У цянётах ажыны.
Прарастаю [redacted] вачэй
Ацалелай дружыны.

Вольны роздых нябёс
Крэпіць мрою жывую.
Не крыўдую на лёс,
Ні аб чым не шкадую.

Не зыначыш тых дзей,
Не супыніш тых сечаў.
Ад людзей да людзей
Крочыш думна на веча.

Дарожны смог. І белы сум бяроз.
Прадзьмі наскрозь пуціну свету, вецер!
Бярозам родным выпаў горкі лёс:
Гушкаць нямогла высахлае вецце.

Віруе ў гонцы моташнай шашы,
І крояць цемру ўсхліпы светлавыя.
Бярозы ў смогу. Ледзь яны жывыя.
І меркне ўслед, сцінаецца душа.

Пралёг бальшак ля хаты той, дзе рос.
Куды нясеш мяне, выгнання лёс?

Гэта лесу розгалас птушыны
Страпянуўся золакам — душа!
Росныя галоўкі канюшыны
Заірдзелі ў промені спярша.

Забуяла ў фарбах волкім цветам
Космасам працятая зямля.
Расцвіла высокім буйным летам
На маленькіх крыльцах матыля.

Вось над роснай кветкаю пырхае —
Вечны міг дрыготкае красы.
І дыханне свету заціхае,
Цішацца трагедый галасы.

* * *

Абступаюць цябе
Дрэвы,
Павыйшаўшы з пазабытых часаў,
Раскінуўшы лісцвянае голле,
Каб выдыхнуць табе
Кісларод.

Абступаюць цябе
Ветры,
Успалошаныя
Над мацерыкамі
Весты і Осты,
Каб выцерці прахалодай
Пот
На вечнай дарозе.

Абступаюць цябе
Курганы,
Адзічэўшы маўкліва, забыта
Паміж каласістых палёў,
Грэючы сэрца тваё
Айчыннаю памяццю радаводу.

Дрэвы гушкаюць птушак —
Спявайце гімны твайму быццю!
Ветры махаюць крыламі —
Астынь ад крывавых сечаў!
Курганы ў палях Айчыны
Падказваюць:
Пасярод іх знойдзеш спачын!

Усё,
Наўкруга абступіўшы цябе,
Адно і тое ж гаворыць:
Мы твае спадарожнікі,
Мы твае творцы,
Мы твая бессмяротнасць...

Так і будзе яно:
Душа — акрыліцца дрэвам,
Розум — калыхнецца ветрам,
А цела — маленькай жменькай зямлі
Астыне ў кургане.

Я тут астануся,
Калі нават не буду...

Вырастуць новыя дрэвы,
Калыхнуцца свежыя ветры,
Узыдуць сівыя курганы...

Горад

Нястомна, у звыклых клапотах,
Адскрыпелі падэшвамі
Па лабірынтах вулак і вуліц
Гады,
Спыняліся ў летняй сухоце
На тваіх плошчах,
Перабіраючы вачамі
Рыначныя рады,
Цмокалі, кратаючы пальцамі
Стракаты россып рамёслаў.
Набожным узлётам рукі
Жагналіся на крыжы,
Што высока ў неба
Узносілі залачоныя крыльцы
Пакоры зямной.

Іду,
І мне ў патыліцу
Дыхаюць
Усе стагоддзі твае,
Узбуджаныя крокам натоўпу.
Іду
І думаю пра адно:
І мой крок,
Чутны ў гэтым натоўпе,
Пераступіць аднойчы
Мяжу
Астатняга ўдару сэрца.
Мяжу небыцця...
Неўзабаве ў скляпенне тваёй памяці,

Горад,
Ступіць гулкімі крокамі
Стагоддзе,
Самае мітуслівае, тлумнае
І ахвярнае самае.
І дзесь, далёка-далёка,
На вёрстах зямнога дня,
Бліснe астатнім святлом
Нечае сэрца...

Два мільёны
Узбудлівых крокаў
Будуць адбіваць рытмы
Тваёй раніцы,
А залачоныя крыльцы
Крыжа на цэркаўцы
Некаму пададуцца
Язычком звычайнай маланкі,
Тузануўшы які,
Позірк адкрые
Спелыя зорныя грудзі
Галактыкі...

Не хцівам у д'яблу, не богу
Прадайце душу задарма.
Душы падаруйце дарогу,
Трывогу — спазнае сама.

Не будзе закута, жабрача
Гібець на зямным бальшаку.
Прачулена, шчыра заплача,
Пажаўшы сваё на вяку.

А згаснуць яе небасхілы,
Парвецца дыхання струна,—
Не ў лона сырое магілы,
У неба памкнецца яна.

Не пуста ў полі. Крок за крокам
Ступаюць шляхам баразны
Мае дзяды. І мутным вокам
На белы свет глядзяць яны.

Усё, што сеяна-пажата,
Гаворыць сэрцу іх багата...

Вось даланя... уцяўшы ў глебу
Пяць пальцаў вечнасці сівой,
Падносіць ранішняму небу
З малітвай сум гарчысты свой.

І горка доўжыцца мінута:
Са жмені — капае атрута...

Ідуць дзяды мае.
Бароды
Бялеюць крыллем тумаяоў.
Шарэюць дачныя гароды
На схілах даўніх курганоў.

І слабнуць важкія іх крокі,
І шлях звужаецца даўгі,
І лічыць месяц адзінокі
Мае айчынныя даўгі.

Будучыня

Яна грукаецца
кулачкамі,
маленькая смяшлівая дзяўчынка,
у вокны нашага бытавання,
азяблая на скразняках,
жахнутая папялішчамі,
і гаворыць:
пачуйце, гэта я,
ваша будучыня...
Будзьце інакшымі, людзі,
добрымі будзьце...
Іначай — на раздарожжы
зямным
вы можаце са мной не сустрэцца.
Можаце не ўчуць маіх крокаў,
знесеных ядзерным смерчам...

Але мала хто чуе
стук яе кулачкоў.
Мала ў іх рытме
уздрыгвае сэрцаў...

...Я гляджу ў вочы
маленькай дачкі.
Ці не яна гэта,
сама будучыня,
перада мной?..

* * *

І зноўку ты — спустошанае поле,
Дзе жніўніку яршыстыя кругі.
Бунтуе дух, крыляе горда воля,
Свой рэй вядуць імклівых дзён плугі.

Не ўсё жыццё павыбрана насенне.
Душу спатольным клопатам наструнь:
І вось жаданай хвіляю натхнення
Успыхне думак сонечная рунь.

Грымяць над папялішчамі званы —
Суровы вечнай памяці набат.
Ужо сягоння каляндар зямны
Прамок наскрозь крывёй ахвярных дат.

Кропля поту

Які цяжар салёнай кроплі поту.
Умыта ёю лёсу баразна.
Па-над зямлёй калоссе і лістоту
Калыша непрыкметная яна.

Напружаннем мазольна-цвёрдых рук
Твой род зямны яна ўзвяла на брук,—
Далей ад першаіснае прыроды.
І ты, прагрэсу гулкага жаўрук,
Пяеш жыццю штоміг натхнёна оды.

Ты услаўляеш свету прыгажосць,
Забыўшыся, які ён, свет твой, ёсць,
Знявераны да прагнага дыхання.
Глянь, выкапана прашчурава косць
Бульдозерам з былiннага кургання.

Няўжо калісь наступяць згубы дні,
Дзе ў росшуку прыроднай чысціні
Сатвораць людзі штучна атмасферу?
Дзе высмакчуць з глыбіняў карані
Праз штучны фільтр
У жыццё астачу-веру?

Паверыць як? Няўжо на цаліку
Нябыт працягне чорную руку
Астатніку з майго зямнога роду?
Змалоўшы лёс на чорную муку,
Ён тхлом замкне навек
Жыццё, прыроду...

Адкуль ты, зум бязроднае душы,
На той зямлі, што дратавалі танкі?
Імклівы час, сумлення не тушы —
Ужо спяваюць рокеры і панкі.

О фанатычна-металёвы спеў,
У сэрцах юных ты знайшоў ухвалу
На той зямлі, дзе голас не сатлеў
Народнай песні ў скрыгаце металу.

Захмараны планеты небасхіл.
І мне чутно, як на стагоддзяў вечы
Над сутнасцю бязмоўнаю магіл
Пяе тугі свінец сусветнай сечы.

Ды ў ім не гасне
Голас чалавечы!

Позні яблык — антонаўка росная —
Буйна ядраным сокам наліты.
Доля роднай зямлі высакосная,
Сочаць сок карані для эліты.

Дзе ні глянеш — па д'яблу ды д'ябліку,
Кабінетныя душы чыноўныя.
Колькі іх! Не упасці і яблыку...
Сок жыцця выціскаюць, саноўныя.

Чым напоіш, зямля пракаветная?
Ці ж пасохла карэнне падточана?
Доля ранняя, доля дасветная
Густа-густа крывёй перамочана.

У парку восень.
Ветрычак лагодны
Збівае з дрэў жаўцяныя лісты.
Ў іх столькі сонца!
Гэта дзень пагодны
Асыпаў свет зіхотай пекнаты.

Яшчэ пяшчотна восеньскую думу
Варушыць агнялістая краса.
Ў ёй столькі сонца!
Ды павевам суму
Цікуе сцюжнай вышы паласа.

Жыццё!
Табе не доўжыцца бясконца,
Аднойчы на астатнім рубяжы,
Як я пра ліст,
Скажы:
Ў ім столькі сонца!
Цяплом душы не выстылай
Скажы!

* * *

Не аддавай іржы
Заступніцкі меч продка.
Адхлыне, вер, ілжы
Пустая верхаводка.

Маўляў, не той цаны,
Не той булатнай сталі...
Не вер такім,
Яны
І ў рукі меч не бралі.

«Бяздумна руш, сячы!» —
Не для такой панукі
Айчынныя мячы
Нам дораць продка рукі.

Бяры, смялей бяры.
Меч — дар тваім прысягам.
І полымя зары
Над ім успыхне сцягам.

* * *

Цярусяцца кіслотныя дажджы,
Спадаюць хмары ношай снегавой.
Пагрозліва, распяццем на крыжы,
Наступіць дзень матэры жывой.

Якой вадой зямны ўмыеш пот?
Сувой хмурын паўзе гусцей, гусцей.
Я ведаю: усіх зямных балот
Вада была за гэты дождж чысцей.

Няхай у бросні млела і гніла,
У торфе хлюпкім чвякала,
Ды ўсё ж —
Святцей, чысцей яна, вада, была
За гэты снег,
За гэты спорны дождж...

Далонь падстаўлю — смутай апячэ.
Няўжо вось так, атрутная, яна
У наступны век з нябёсаў працячэ,
Каб нехта выпіў боль зямны
Да дна?!

Прыспеш, мой дзень!
Змяці ў былое,
Парваўшы гнеўна
На шматы
Усё,
Што сыпле семя злое,
Усё,
Што мроіць:
Згаснеш ты!

Далонь

Неба хмары чорныя звяло,
Трэці дзень не выгляне блакіт.
Зноў душу трывогай прыгняло:
Жніўны свет імжой наскрозь прашыт.

І няма зыходу ёй. Паўсюд
Мжэе далеч, жухне збажына.
Самая абложная з пакут
Сее слёзы спорныя спаўна.

Поўны колас на вятрах узрос,
Пачарнеў. Халодны дождж пасек.
Праступае ў ім трывожны лёс
Усіх тваіх спадзевак, чалавек.

Колькі раз на жытнішчах зямлі
Ты ўсчынаў упартую сяўбу.
Каласы салёны пот пілі
І вялі з вятрамі варажбу.

Ды пабіта падалі наўсцяж,
Стукаліся зернейкамі ў скронь.
На павеях згорклага жыцця
Падымае іх твая далонь.

* * *

Як заступнікаў багата
У цябе, вяскоўка-хата,
У цябе, радзімы поле,
У цябе, Айчыны воля!

Толькі гоман іх —
Не справа.
Ім гугнець адно
Цікава.

Як шчыруюць
Адмыслова.

Хто пацвердзіць
Справай слова?

* * *

Жыцця аснова — лес і поле,
Сцяжыны ўсцяж — яе ніты.
Рукой руплівай прагне Доля
Кілім свой выткаць залаты.

У лесе — выспела каліна,
У полі — вымахаў палын.
Жывое ўсё ўзысці павінна,
Аздобіць фарбамі кілім.

З падзолу памяці скупога
Зашчодра возьмуць карані
Гаркоту смутку векавога,
Журбу прадоннай глыбіні.

Нальюцца колерам даспела
Святлістых думак каласы
Над тым, што згоркла, адбалела,
Сышло хвілінаю красы.

Мы суддзі тых,
                    хто завяршыў сваё,
Каму пліта магілы цісне грудзі.
Ды точыць сэрца смуты вастрыё:
Мінецца век і нашы прыйдуць суддзі.

Наступнік з зухаватасцю суддзі
Не раз зірне пасля на нашы дзеі.
Мой дзень, ідзі!
Мой век, душу будзі,
Дары глыток крынічнае надзеі.

Душы зарана
                    ў зацішы чакаць
Скупы пагляд суровага прысуду.
Сарвана з болю ценькая чака,—
Я жыць яшчэ пад гэтым небам буду.

Пакуль не раб
                    магільнае трухі,
Я соль жыцця дап'ю з пякучым гневам.
Узважыўшы былых эпох грахі,
Аддам планету рыбам, птушкам, дрэвам.

Павернуць свет
                    да радасці яны
Яшчэ нязнанай будучыні сілай.
Мой родны край,
Мой росны шар зямны,
Не станеш, веру, ядзернай магілай!

Мне ў пошугу вячэрняе зары
Глядзець, куды кіруецца пуціна
Па самым пракаветным пустыры,
Дзе за спіной
І прад вачмі —
Айчына...

* * *

Аплочана крывёй і потам
Твая прысутнасць тут.
Жыві!
Хадзі бясстрашным Дон-Кіхотам,
Шугай агнём жывой крыві.

Сваю душэўную спагаду
Святлом Айчыны запалі.
Табе аддадзена ва ўладу
Сівая спадчына зямлі.

Не будзь прытворліва-харошы,
Жыццё спытаючы праснак,
Не траць свой скарб,
Як траціць грошы
Маной аслеплены юнак.

Гучаць твае жывыя гімны
На берагах крутых Няміг.
Спаўна аплочаны другімі
Твой кожны крок,
Твой кожны міг.

І ты з айчыннаю журбою
Дакладна ведай наперад:
Усё, што страчана табою,
Не верне заўтра твой народ.

* * *

Сягоння,
як дасюль ніколі,
Душа дыхнула спорнай воляй,
Узнёсшы тое з забыцця,
Што адспявала грознай славай
І легла ў спадчыну крывава
Паіць карэнні пачуцця.

Ніколі,
■ сягоння толькі,
Адкрыўшы свету сонца колькі,
Паўстала праўда ■ глыбіні.
І азавецца гнеўным гулам
Усё, што ў памяці паснула,
Што поіць волі карані.

Сягоння,
як яшчэ ніколі,
Ў адказе мы за росхрыст волі,
За дзею кожную сваю.
І праватою абнаўлення
Азорыць памяці праменне
Тваёй наступнасці бруя.

Сягоння,
як ніколі болей,
Пагрозна трубіце над воляй,
Сляпцы, злічыўшы барышы.
Вас крута вынесла пуціна
Адтуль, дзе Сталін і руціна,
Дзе згуба песні і душы!

Сягоння,
ведаю, сягоння
Ў народа чуйнае бяссонне,
Ды не бяспраўе, як было.
Сышло бяспомнасці сутонне.
Надзеі бліскае святло!

Кут мой забыты, безабаронна
Зорыш пагаслых крыніц вачыма.
Некаму ты —
Ачужэлая зона,
Сэрцу майму ты да скону —
Радзіма!

Сэрца пачула грознае ліха.
Ззяе крывёю спуднае ранне.
Спяць у магілах прадзеды ціха.
Горыч атруты...
Холад выгнання...

Долю зямную гнеўна караю,—
Век мой абраў тут сейбішча болю!
Тут, на абсягах роднага краю,
Кінуўшы смугу шчодраму полю.

ПАМЯЦЬ СОНЦА

Тут мой край...
Пад сонцам ярым,
Пад залевай даўніны.
Дзе ні глянь — адны выгары,
Згубы прывіды адны.

На крутой пуціне веку
Попел вогнішча асеў.
Болю, слёз людскіх і здзеку
Самы рупны — тут засеў.

Тут сівых эпох стазвоны
Захлынуліся ў крыві.
Тут згубілі сцяг тэўтоны,
Меч пакінулі крывы.

Ды з зямной былiннай гліны
Пад абложаю нябёс
Ўстала мара з дамавіны,
Пагукала новы лёс,

Засвітала бела, руса,
Пачуцця збудзіла грай.
Горкі вырай беларуса.
Белай мроі горды край.

У лесе, у нетры сырой глыбіні,
Дзе гойдае цемрыва золак,
Тапыршчацца крута ўгару карані
Вятрамі павыдраных ёлак.

Ім выпала тут, на зялёнай зямлі,
Зрабіцца забытай трухою.
— Дачасна і згубна карэнні згнілі,—
Аклікнецца сэрца тугою.

А можа, іх стратны і здрадлівы лёс
Залежны ад ветраў прагрэсу,
Дзе воды аселі і ўсох жаўтапёс
На згубу айчыннаму лесу?

Суровы над імі занесен тапор,
Учуўшы загубы ухвалу.
Сцяжынай маленства іду цераз бор —
І скрозь... барыкады павалу.

У гэтай струхлелай, нямой цішыні,
Не кметнай здаля чалавеку,
Ім, смутна палёгшым, ужо не спыніць
Уздыхі пагрознага веку.

Прайшлася размахам злавечым бяда
І рэхам дакоціцца, вухне.
Упаўшай яліны да болю шкада
І той, што не выстаіць, рухне.

Адно мне вядома
дакладна цяпер:
Без воднага плёсу
ты горкі, аер!
Каб зведаць такое
і сум запаліць,
Мне шмат давялося
балот асушыць.
Пагаслыя зоркі
Няспраўджаных дум.
Ты горкі,
Ты горкі,
Ты горкі,
Як сум...

Усё тваё — і лес, і сенажаць,
І поле, дзе спакон гушкацца жыту,
І выша светланоснага блакіту,
І могілкі, дзе выпадзе ляжаць.

Адзіны конь па вуліцы вясковай
Адцокае сваё ліхой падковай.
Прымружыцца зажуранае вока:
«Як ты, жыццё, ад'ехала далёка!»

Я прыходжу на спатканні з тымі,
Хто не прыйдзе — смерць не дакарай!
Днямі сіратлівымі, пустымі
Спее на кладах іх траўны рай.

Гэта мне да іх, былых, патрэба.
Варушу бясконцыя іх сны,
Каб вышэй глядзела свету неба,
Каб далей віднеў бальшак зямны.

Бяроза пад акном. Казалі — да няшчасця:
Пагрукае крылом самотная пара.
Лісцё яе спадзе на дол сыры дачасна —
На жоўты жвірны груд — на смерць гаспадара.

Здаўна жыло ў сяле таго павер'я слова,
І мо таму бяроз ля вокнаў не расло.
І гэты сумны сказ згадаў я выпадкова:
Бяроза пад акном...
Пустыннае жытло...

Лістотай шапаціць яе жывое лета.
Па сэрцы смутна б'е расстайная пара.
Гукаю я дамоў Вялікага Паэта.
Яна з кладоў заве
Свайго гаспадара.

У лесе дол — ігліцы пацяруха,
Сыпучы жвір і мох ссівелы скрозь.
Далёкі гук спалошна ловіць вуха,
Нібы рыпіць сама зямная вось.

У нетры бору — соснаў каланады,
Цягучы шум у кронах — вышыня!
І пах смалы — агуслы пах прынадны
Жывіцаю напоенага дня.

Нязводным будзь, трасі зялёным чубам
Пад небам ясным, мой жывічны бор!
Ступае век драпежным лесарубам.
Міні красу, занесены тапор!

У спешцы адмахаўшы кіламетры,
Прымаю неруш, як гаючы лек,
Што зубр калісь — у пракаветнай нетры,
Стаю з нязгодай страты —
Чалавек.

Вавёрка скокнула ў галлі,
І птушка абраніла пёрка.
Яны ў суседстве тут жылі:
І берасцянка, і вавёрка.

У лесе траўны дол празяб,
Шугалі крылы, як арэлі.
І пырскі рос з-пад лапак жаб
Ва ўсе бакі, наўсцяж, ляцелі.

І скаланаўся гаманой
Гушчар лясны каля прыгорка.
Арэхі грызла ў ім са мной
Ручная, добрая вавёрка.

Бяроз святлістыя камлі,
Вясны зялёная фіранка!
Як шчыравала ты ў галлі,
Мая пяюха, берасцянка!

...Жаўцянай сцежкі паясок
Уцёк з мурожнага прыгорка.
Дап'юць тугі гаркавы сок
І берасцянка, і вавёрка.

На ўзлессі восенню зіхотнай
Спачыне гордая краса
Зямлі, прасоленай і потнай,
І згасне полымна ў лясах.

І жураўліны вольны раструб
Пяшчоту фарбаў адцяе,
І лес, пабелены бяростай,
Дажджамі неба заліе.

На ўзлессі восенню замглёнай
Між камялёў бяроз і хвой
Снуецца сумна і стамлёна
Жыцця сувой...

Памяці сяброў дзяцінства

У. Дашука,
А. Палуяна,
У. Казака,
У. Бачышчы

Сябры мае сыходзяць па адным,
І сполашней міргае Млечны Шлях.
Іх боль пад небам выстылым зямным
Маркотай абзавецца ў жураўлях.

Аглухне рэха, страціцца ў бары,
Дзе трунна хвоі сталі —
Дзе чыя?
Сябры мае,
Сышоўшыя сябры!
Сыходны крок пакутна чую я.

Якую долю кіне скрутны лёс?
З якой хваіны вычаша труну?
Сябры мае,
Пад шатамі нябёс
На колькі вашы сцежкі працягну?

У памяці — скупыя ліхтары,
Іх ззяблы бляск гайдаецца ўначы.
Я поўны ім. І мне лягчэй, сябры,
Сябе пачуць,
Зямлёю ідучы.

Памяці Яўгеніі Янішчыц

Трагедый зямных спасціжэнне
На хвалі скразной глухаты.
Як горка і пуста мне, Жэня.
Душа захлынаецца —
Ты!..

Абудзяцца сны снегавыя
У далечы дня агнявой.
Я нёс табе кветкі
Жывыя.
Астатнія кветкі...
Жывой.

Забыта, ніпто не падкажа,
Ляжалі яны, гваздзікі.
Сукенка — прачорная сажа!
І позірк —
цягучы, гняткі.

Згадаў — і душа схаладзела
На ўскраі жахотнай бяды.
З якой ты далечы глядзела
І сумам гукала — куды?

На скрутнай астатняй дарозе
Вініліся душамі мы.
Зардзела ярчэй на марозе,
Крывяней каліна зімы.

Балота

Яно ацалела
на ўскраі
сатворанай чалавекам пустэчы,
разлілося тванню гнілой
пад небам Палесся.
У чаратах шамотных
шэпчацца [illegible] ветрамі
цёмная язычніцкая памяць
стагоддзяў,
блукаюць
чэрці і ведзьмакі —
спрадвечныя яго насельнікі,
выносячы
крывавыя прыгаршчы журавін,
пільнуючы
птушыныя гнёзды,
у якіх
пад цёплым крылом
нараджаецца
шматгалосая песня
жыцця...
Няўжо і сюды
заўтра прыйдзе пустыня,
пацягне
гойстрыя языкі
тарфяная вея,
пагоніцца ўслед
за астатняю ўспуджанай птушкай,
за астатняю песняй жыцця...

Памяць сонца

Раїсе

Па траве расянай лугавой —
Хваляваннем падагрэты крок.
Мы ішлі на юны голас твой
З-пад вятроў і ранішніх аблок.

Шляхам, перамеценым журбой,
Па забытай і чужой зямлі,—
На зямлю радзімную з табой
Мы здаля вярталіся — ішлі.

І зырчэў у кветках буйных луг,
Ніклі блізка скрухі палыны.
Замыкаўся лёсу першы круг,
Біў па сэрцы гойстры сум зямны.

Бугарочак... Селішча-жытло.
І суседскі заімшэлы плот.
Ты шаптала ўзрушліва: сплыло
Дваццаць год... расстайных дваццаць
год...

Перамок і выстыў каля хат
Сечаны залевамі пясок.
У самоце перагорклых страт
Сцежкай віўся лёсу паясок.

Глянула з абложжа шэрых хмар
Наша сонца — і жывым святлом,
Залатой раскошай юных мар
Пырскнула над колішнім жытлом;

І зірнула светла наўкруга,
Чулі мы: у смужныя палі
Адышла гарчыстая туга
І пакуты думы — адышлі.

Вецер хмары цугам вечным нёс
Волак цёг у хвалях шэрых вод.
І вяртаў нам на хвіліну лёс
Наша сонца праз абложу год.

Памяці праменнай тры глыткі...
Долі расступалася імгла.
У зарэччы крокамі дачкі
Будучыня травамі ішла.

6 Зак. 519

Успаміны, успаміны —
палазня!
Лёт імклівы,
рух няспынны,
ціша дня.
Прывядзіце, успаміны,
мне каня.

Ма́ю збрую залатую
і сядло.
Паскачу я ў вёску тую
ёй на зло.
Буду брагу піць густую —
эх, было!

Лёт імклівы,
рух няспынны.
Будзь, што ёсць!
Холад губ дапіць павінны
іншы хтось...
Успаміны, успаміны...
Весялосць...

Кілім жыцця — тугой аброшаны,
Твой колер сцішаны, зямны.
Ужо рукой падаць да восені,
А як гучыць клавір вясны!

Усё, што сэрцам пераведана
На ўзлёце яснасці зямной,
Што пачуццём натхнёным зведана,
Усё — маё, усё са мной!

Колькі каня канала
Між зямлёй і нябёс,
Быццам загадзя знала,
Які выпадзе лёс

Майму светламу полю,
Майму хмураму лесу.
Чым я сэрца спатолю
На дарозе прагрэсу?

На світанні крыло
Смутна секла нябёсы.
Колькі вод уцякло,
Траў палегла ў пракосы?

Ворны клін пашырэў,
Гляне колерам вохры.
І туман пашарэў
На тарфяніку ўсохлым.

Вунь вятрыстай шугой
Бура лётае хіжа
І сухотнай пургой
Травы росныя ліжа,

Пад самотным крылом
Гасіць водбліск дзянніцы,
Асыпае пяском
Саду цвет і крыніцы.

Лёгкі торф на падлёт,
Свет — абсяжны, шырокі.
З амярцвелых балот
Узыходзяць аблокі.

Чорна рушаць яны
Цугам болю і здзеку,
Шар павіўшы зямны,
Засцяць зрок чалавеку.

Дзяды

На могілках, дзе жухлая трава,
З журбінай мёртвых сёння памянём.
Сыпучая магільная жарства
Сагрэта чуйнай памяці агнём.

Крывава ўзбухлі гронкі арабін,
І ветру лёт, як пошуг вечных душ.
Ляжаць дзяды, паспеўшы адрабіць,
Пусціўшы [redacted] рук
Жыцця трывучы гуж.

Іх доўгі сон жальбою зварухну,
У век пагроз рукой асцерагу
Над кожным пракаветную сасну,
Зару і птушку, слоту і пургу...

У пустаце пагаслых іхніх дзён
Тут забыцця быльнёг не парасце.
Мне свет зямны на шмат шырэй відзён
У продкаў чалавечнай праваце.

* * *

На ўзлессі тым глынулі ветры
Асенне-жоўтае лісцё.
Завеш душу ў лясныя нетры
Юнацтва водгуллем, жыццё!

Тут колькі траўнага буяння
Чмяліным зумам адгуло,
Тут з першым сумам
Хваляванне
Спякоту вуснаў дапіло.

Тут
    глуха спіць між гонкіх сосен
Сцяжына зведаных пакут,
Брыдуць па ёй туга і восень...
А сэрца бачыць:
Сонца тут!

* * *

Яблыня на селішчы забытым,
Горкія, здзічэлыя плады!
Не вятры, а крыламі нябыту
Тут шугаюць сполашна гады.

Беззваротна, ценька праглядае
Ява дзён з-за чэпкага быльля:
Крочыла жанчына маладая,
Да грудзей хінула немаўля.

Падалося тое...
                    Ападае
Плод астатні з дзікага галля.

Апусцела-ціха ў наваколлі,
Толькі з ветрам шэпчацца быллё.
Не пачуе яблыня ніколі,
Як кугае-плача немаўлё.

Ураслі ў зямлю, аселі сцены,
Вокны — амярцвелыя крыжы.
Яблыня, мой сведка задуменны,
Гаснуць дзён далёкіх міражы...

Крык маленства,
                    зрынуўшы рэнтгены,
Шлях зваротны сэрцу пакажы!

Афганская балада

*Узводу Васіля Канапелькі
прысвячаецца*

1

У горах чужачых не глухнуць баі.
Сцюдзёныя пікі. Унізе — гаі.
І сцежкі змяіста паўзуць на гару,
І хліпае смутнае сонца ўгары.
Штодня раздзьмуваюць заходу зару
Сухотнаю веяй на скалах вятры.

У горах чужачых, пасеяўшы страх,
Смерць хіжа гуляе, абраўшы свой шлях,
Цікуе пражэрна з-за кожнай скалы,
І гойстрыць драпежна крывы ятаган,
І сочыць, як крыллем шугаюць арлы
І падаюць каменем з неба ў туман.

У горах лядзячых чужыннай зямлі
Прыстанак салдаты часовы знайшлі,
Суровы загад быў аддадзены ўраз.
І грудзі замерлі, ўцінаючы грунт.
І гойстрая ціша, як ліха падказ,
Ўзмывае на сэрцы нянавісці бунт.

Суровыя горы маўклівыя днём,
А ноччу палошчуць прыцэльным агнём,
Грымотны, смяротны абрынуўшы шквал
Туды, на нізіны, дзе спяць кішлакі.
Іх пікі — між злом і дабром перавал! —
І помста сцінае салдат кулакі.

2

Астылая крушня халодзіць плячо,
І сніцца салдату: ступае дзяўчо,
Бязважка ступае над пікамі скал...
Як белая вішня палескай зямлі...
І вуснаў салодкіх малінавы пал,
І вочы, што зоркамі неба ўзышлі...

Узяўшы дрыготка байца за руку,
Ступае па зорных нябёс цаліку,
Ідзе па вяршынях, што скутай бядой
Глядзяць таямніча хадзе іх услед,
Кіруе туды, дзе зарой маладой
Наліты, адкрыты каханым Сусвет.

3

...Уздрыгнулі горы, адрынуўшы сон.
Прыпаўшы к каменням, кіруецца ён
Туды, дзе грымотна зіхаюць агні.
А выбух штосілы гару скалане.
Зрываюцца, коцяцца ўніз камяні
І вухаюць глыбака ў прорвы на дне.

«Павыбіць душманаў!» — яму быў загад,
Палошча высоты свінцу беглы град.
Ды зноўку і зноўку з расшчэлін і нор
Ўпіваюцца ў цемру няскоры клыкі.
І гухае рэха між сціснутых гор,
І доўжыцца бой — невыносна цяжкі!

Халодныя пікі накрыты агнём,
Ад блікаў узрываў яснота што днём.
Байцам затаёна па горах паўзці

Туды, дзе душманскія гнёзды ў скале,
Магчыма, і кулю грудзямі знайсці.
Ды што яна, куля! Нястрашна! Але...

4

Бязвусыя хлопцы Айчыны маёй,
Шукаеце што за айчыннай мяжой?
Ці ж ёю аддадзены гэты загад,
Што ў горы чужыя салдатаў прывёў?
Не просіце ў лёсу палёгкі, спагад,
Сталееце сэрцам у гуле баёў.

Аціхнуць не скора баі, і яшчэ
Вам скрушная праўда душу апячэ:
Узятыя пікі — сумлення ніжэй
Таго, хто так гучна сюды вас паслаў,
Каму ўзнагароды былі даражэй
За вашыя лёсы, што — мужнасці сплаў.

І гэта не ваша, салдаты, віна,
Што выпала ў лёсе такая вайна.
Быў імем Айчыны аддадзены загад,
І гэтак адвеку жыццё павяло:
На покліч Айчыны прыходзіць салдат —
Даць небу святло, чалавеку — жытло.

5

...Астатнюю ярасцю пружыцца бой.
Уздрыгвае нема скала пад табой...
Так блізка ледзь кметная схова-нара...
Сцярожліва пальцы кранулі чаку.
І выбух гранаты. І стогне гара,
Хаваючы смуглую ў цемру шчаку.

Драпежным ашчэрам уздыбленых гор
Абрынуўся новы агністы віхор,—
Візглівым палётам снарадаў і куль
Ускружаны густа падняты сыпчак.
Не кожнаму сэрцу вярнуцца адтуль,
Дзе голасны роструб штурмовых атак.

Паўзе, да скалы прыпадае салдат.
Ды хіжая куля з варожых засад
Ляцела насустрач, зумліва гула,
Свінцовы ў палёце халодзячы бок,
Гарачую скроню салдата знайшла
І неба хіснула ўваччу — смерці крок!

Халодныя зоркі чужачай зямлі
Вачэй зашклянелых блакіт дапілі.
Ён тварам да неба ляжаў пад скалой —
І ціўкалі кулі, мінаючы скронь...
Грымотнай атакаю доўжыўся бой,
І плёскаў у неба зялёны агонь.

6

Ды раптам з астыглых салдацкіх грудзей,
Як промень нязгасных юначых надзей,
Над безданню чорнаю Сэрца ўзышло,
Асветліла жарам шырокі прастор
І птушкаю стала; учуўшы крыло,
У небе памкнула над пікамі гор.

Шукаў, дзе падзецца з віной перад ім,
Раскатнага бою гарэністы дым,
Вужакамі поўз між гарбатых цяснін,
Ўпіваўся у норы асветленых скал,
А вольная птушка за пару хвілін
Мінула чужыны круты перавал.

Памкнулася птушка да любай зямлі,
Два дужыя крылы яе прыняслі
Да хаты палескай, што весняй парой
На шыбіне студзіць світальны прамень.
Сустрэла матуля пад ярай зарой,
Сказала: «Сынок!..»
І пагас Белы Дзень.

Карміла матуля з гарачай рукі
Астуджаны небам камок трапяткі,
Жыццё заклінала балеснай мальбой,
І засціўся чорна асмужаны свет,
Пракляты нясходнай гаркотай-журбой.
І сыпаўся чорна Жыцця першацвет.

Высокая восень, у кронах бяроз
Шапочаш лісцём залатым.
Памножыўшы смутак на зболены лёс,
Ты ценем праходзіш густым.

Прачыстая восень, з лясной цішыні
Вільготным узмахам крыла
Хаця б на імгненне пяшчоту вярні,
Што вечнай, здалося, была.

Ужо не даехаць, ужо не дайсці —
Здарожаны ўляжацца свет.
Ажухла багата ў халодным лісці
Нязбытных надзей і прыкмет.

І, чуючы вечную песню тваю,
Пад ношай набытых гадоў
Я ў одуме горкім
на ўскраі стаю
Дарог, летуценняў, слядоў.

Матчына просьба

Раніца назірала
Барвай густой з нябёс.
Месца ты выбірала
Вечнае
Між бяроз.

Ціха лісцём спадала
Голлейка на крыжы.
— Задаўна прыглядала!
Тут мяне палажы...

І, як пакуты вырак,
Голас крануў душу:
— Ўцеха мая — ты вырас!
Блізка мой час... Прашу...

Хмельна буяніць лета.
Чуў, як раса дрыжыць.
Просьба? Пустое гэта!
Маме шчэ жыць ды жыць!

Небу сказаў: не скора
Зрынешся, дзень бяды!
Толькі гукнула гора,
Мама, цябе сюды.

Ноч далічыла зоркі,
Знікла ў чужых палях.
Боль мой няўцешна горкі —
Мамін астатні шлях.

Ў бессанях ім прастую,
Каля труны стаю.
Чую я, мама, чую
Просьбу тваю.

Ёй, як жадала, збыцца
Чорны пасобіў лёс.
Хай табе мякка спіцца
Ў цішы сваіх бяроз.

Згубна ў абшарах сее
Стронцый хмурын сувой.
Горкай слязой расее
Шлях беззваротны твой.

Бачу у сне збалелым,
Самым няўцешным сне:
Мама, ідзеш у белым,
Шэпчаш [redacted] жальбою мне:

— Пуста як кінуць вокам.
Чорна. Наўсцяж — драты.
Ўцеха мая,— далёка
Сёння адгэтуль ты...

Небагата крыніц ля дарог.
Век падсочыў жывую бруя.
Вось і матчынай хаты парог.
Я запозненым госцем стаю.

Не паклічу цябе, не гукну:
Не вяртайся, задзіра-хлапчо.
Гэта я, а не ты, пад труну
Тут натужна падставіў плячо.

Палавелі радзімы жыты,
Чэрвень звонкія росы атрос.
Гэта я, мой хлапчук, а не ты
Тут узважыў прасолены лёс.

Ты ж блукай, не падданы журбе,
Звонам росаў будзі паплавы.
Як зайздрошчу я, неслух, табе:
Чуеш голас матулін жывы!

7 Зак. 519

29 жніўня 1986 года

Гэты жнівеньскі ранак
Боль у колы упрог.
Я ступаю на ганак,
На бацькоўскі парог.

Тхло сырэчае ў хаце,
Праіржавіўся дах.
Толькі памяць пра маці.
Траўны груд на кладах.

Толькі думы-наівы
Прыбягуць з цішыні.
Сад ля вокан. Налівы.
Шэпча боль: «Не крані!»

Захліпнецца ў пакуце
Белым светам душа.
Свет у хіжай атруце.
Пі — нібы з гладыша!

А на вуліцы вясковай
Звычны дзень, звычны год.
Хтось ідзе за каровай.
Хтось капае гарод.

Гулкай раніцы крокі,
Звон людской гаманы.
Ды — яблокі, яблокі
З-за рачной стараны.

Ападаюць на хаты
Белакрылым крылом.
Ды — салдаты, салдаты.
Бэтээры — сялом.

Вось ля хаты мы сталі.
Глянеш — вочы баляць.
— Што нам грозіць?—
спыталі.
— Будуць вас высяляць...

— Ета рацыя! Чулі!
Ды такое бяды!
Тры сівыя бабулі.
Тры сухія дзяды.

...Будуць вёсны вітацца
З апусцелым жытлом.
Будуць думкі вяртацца —
Крочыць гэтым сялом.

Будуць смягнуць у полі
На зары каласы.
Ды не зглухнуць ніколі
Тых старых галасы.

Як спакойна, разважна
Мне сказалі тады:
Гэты свет неабсяжны,
А падзецца — куды?!

«Асталося нямнога,
Ляжам тут, дзе усе...»
Палявая дарога
Па каўдобах трасе.

Зона... Могілкі вёскі...
Тры сырыя груды...
Тры журбы адгалоскі...
Тры дарогі бяды...

Усё ў жыцці мінаецца.
Было:
Бясконцаю дарогаю-пуцінай
Мяне ў бяссіллі гора павяло
За матчынай халоднай дамавінай.

Пад воклічы жалобныя удоў
Вяртаўся я на схіле дня
з кладоў.

І быў мой крок стамлёны і цяжкі,
Сляпучымі былі ад гора вочы.
І цэлы свет — асмужаны, сірочы,
І чорныя між жыта васількі.

Вяртаўся я. І чуў: зямля дрыжыць...
Ішоў назад у вёсачку,
каб жыць.

Я зноў іду...
Самотныя клады
Акацыяй пажоўклаю спляліся.
Якія дні паснулі, засталіся
Забытымі пад крыламі бяды?!

І я іду...
Вяртаюся...
Куды?!

* * *

Апоўдні пахне звялай медуніцай,—
Лязо касы кранула травастой.
Шапоча памяць спелаю пшаніцай
Над мамінай магільнаю плітой.

Яе працяг — у лёце крыл птушыных,
У раструбе асмужаных вятроў.
У зарыве даспелае каліны
Бунтуе зноў яе жывая кроў.

У роснасці світанкавага луга
Яе святая рдзеецца сляза.
У скібіне прапочанай, з-пад плуга,
У травах буйнаспелых, з-пад ляза,—

Паўсюль імкне душа яе жывая,
Жыцця стыхіяй вечнаю імкне.
...Гаркавы свет мядункай выспявае,
Прасветлым сумам памяць варухне.

* * *

Застацца думкаю ў былым,
Брысці ў жаўцяным, спелым леце,
Не жыць яшчэ ў ахвярным, злым,
А ў тым, сваім, ружовым свеце.

І зноў на кветках варажыць
Аб днях, што зрынуцца абложай.
І маме — доўга-доўга жыць,
І быць вясне на лёс пагожай.

Пагасні, шэрая журба,
Сыдзі далёка, скруха злая.
На родным селішчы вярба
Уся, у коціках, палае.

Запахла потнай баразной,
Ступаю быццам на вуголле.
Стаіць у свечках нада мной
Вярбіны ўквечанае голле.

І смягне побач дзедаў вяз,
Пустэчы выстылай — жахнецца.
І гэты мройны, горкі сказ
Святлом пачутым захліпнецца...

* * *

Тут з кропам бульба маладая.
Віруе крута ў сагане.
З дарогі мама выглядае
Запозна вечарам мяне.

І кот ля ног мурлыча, трэцца...
Мне не даехаць, не дайсці.
І толькі — памяці ўзгарэцца,
І толькі — болю прарасці...

* * *

Чмяліныя соты ў глыбокай траве,
На поплаве росы —
як кропелькі мёду.
А голас матулін дадому заве,
І нехаця крочыш, каўтнуўшы нязгоду.

І свет пад нагамі — з расы і травы,
У гудзе чмяліным,
У зуме пчаліным.
І выша нябёсаў — прыліў сінявы,
І ліпеня роздых пад крыллем буслíным.

Дадому вяртацца.
Цяжкая хада,
Калі за аселіцай ліпа мядуе,
І пахнуць налівы ў гарачых садах,
І шчодрае сонца цяпла не шкадуе.

Заваблíва кліча імчаць наўздагон
Пяшчотны вятрыска —
вільготны і свежы.
І сэрца, узятае даллю ў палон,
Лунае, як бусел, у сінім бязмежжы.

— Ты вернешся, неслух?! —
Гукае здаля
Пагрозлівы голас.
І крочыш ціхмяна.
І дражніш на кветцы гарэзу-чмяля,
І зумкае той за спіной узлавана.

...Ступаю сцярожка. Прымяты мурог.
Вяртаюся, мама, на голас слухмяна.
Падворак аплёў адзічэлы быльнёг,
І сонца над хатай — крывавая рана.

Мне выпала ў далях завабна блукаць,
Узносячы гімны жыцця прыгажосці.
О як ты цярпліва умела чакаць
На гэтым, разгорнутым смерцю, пагосце!

Прашэпчуць пад ветрам быльнёг ды палын
Аб ростані скрушнай,
Дзе хаты — нямыя.
І зжуранай восені вырайны клін
Дажджамі атрутнае неба умые...

Сонечны зайчык, ускоч на далонь,
Сэрцам — у дальнія вёсны зірну:
Мама гадуе ў печы агонь.
...Хата пустая. Двор з палыну.

Дзьмухавец

Жарка, жоўта уквечаны лёг паплавец
У пакінутай вёскі маёй на віду.
Як праменьчык вясны, заірдзеў дзьмухавец —
На сцяблiне калыша, расстайнік, бяду.

Завяршаецца лёсу гарэністы круг:
Гул шчаслівай пары і нямота жытла.
Дзьмухавец, мой адзіны прыветлівы друг,
Колькі дорыш вачам трапяткога святла!

Я світаю душой у далёкай пары,
Што асмужыў, панёс назаўжды час-плывец.
Чую голас матулін жывы на двары,
Бачу сябра жывога ля груш, дзьмухавец.

І няма там, у вёснах, жахотнай слаты,
І праменяць шчасліва, жаўцяна яны.
Не пагас, не адцвіў, дзьмухавец, яшчэ ты,
Не пасеяў між траў белы пух сівізны.

У полымі рабін
ты, восень, падышла.
Курлыча горды клін
над стрэхамі сяла.
Пахмурыстых аблок
у небе чарада.
Світае мамін крок,
калышацца вада.
У сцішаным вядры
адбітак дзён былых:
Ігруша на двары,
галін яе ўскалых...

На белай галінцы вярбы — снегіры,
Іх горне да веснічак сцюжа і голад.
Прыкмеціш паглядам, і сэрцу — вясёла,
Нібыта адлегла зіма на двары.
Нібыта ірдзее, струменіць святло
У выдмах гадоў,
Што жыццё намяло.

І маці абудзіцца ў памяці — крок
Натруджаны, ціхі па рыпкіх масніцах.
Узор на акне. Ці ж такое прысніцца?
Усё да драбніц прывячае твой зрок.
Ліецца, праменіць, віруе святло
У выдмах гадоў,
Што жыццё намяло.

А там, за лясною дарогай прастор,
Адкрыты вятрам і глыбокаму снегу.
І голас маленства, як снежны віхор,
І далеч зямлі, падуладная небу.
Усё захавана пад веі крыло
У выдмах гадоў,
Што жыццё намяло.

Святло праліецца з далёкай пары.
Ірдзістае сэрца зімы — снегіры.

Што ацалела? Могілкі. Грудок.
І немата — нязбытная, скразная.
І ты — выгнання скрушнага хадок.
Каго ў табе на сцежках тут прызнае
Жыццё?
Яго абсечаны вiток,
Яно прагорклай памяццю лунае.

Здалося: павузелі небасхілы,
Ажухлі бэзу росныя кусты.
З якой журбой ад матчынай магілы
Глядзіш у свет празяблы і пусты.
Тугі расстайнай ядзерныя крылы.
Бліскота рос...
І поле нематы...

Два воблакі над вулкаю ўгары.
Куды яны, якой пуцінай рушаць?
І чым твой свет раздольны зацярушаць?
Што шэпчуць ім залётныя вятры?
Бясконцы свет...
Стаю. І слёзы душаць.
Пад крылы, сум, Айчыну не бяры!

Замятуць снегамі вейна зімы
Поляператручаную золь.
Мне дажыць пад небам без радзімы,
І таму ў душы нясходны боль.

Дні шчаслівай долі залатыя
Васількамі ў жыце адцвілі.
Дзве магілы на кладах святыя —
Вечны сум пакінутай зямлі.

Выгнанне

У покрыве ночы самотна яны
Ступілі на долі азмрочаны шлях,
Пакінуўшы ў полі цяпло баразны,
Панёсшы зямное цяпло ў мазалях.

Пуцінай выгнання — да ўтомы душы
Ім крочыць і крочыць ад лёсу наўзбоч.
Ім памяці гойнай касцёр варушыць,
Адчаем сляпіць зледзянелую ноч.

Як жорстка і люта дарогай зямной
Вядзе іх, бяздомных, абрынуты здзек.
Як хіжа і глуха маўчыць за спіной
Іх болем абпоены ядзерны век.

І там, дзе аблокаў зіхоціцца бель,
Над краем выгнання чароды вядзе,
Пратрубіць астатняй журбой журавель —
І сэрца балесна ўзарвецца ў хадзе.

Даруй мне, Слова, што журбой
З маёе ласкі набрыняла,
Што летуценнаю гульбой
З табою цешыўся замала.

Збалелай памяццю гукне
Мой край. Пагляне век сурова.
Праз белы свет вядзеш мяне,
Бядой запаленае Слова.

Гаркотай поенае, ты
Шукаеш ранішнія сілы
У гневе чутай праваты,
У свеце, шчодрым на магілы.

Ты вырастала з нематы
Быцця майго і горна спела,
Рвучы Чарнобыля драты,
Часцей крычала, а не пела.

Сябрам

Сябры мае — у кожнага свой боль,
За кожным кут, жыццём падараваны,
Тут песні вашай вечная юдоль
І дзень, запчодра ёй узгадаваны.

Туды з пахмурых, шэрых камяніц
На выпас слова
ноччу рушаць душы,
Забраць усё да прамянёў-драбніц
І свет тварыць — разветраны, відушчы.

З валожынскай курганнай стараны,
З-пад Клецка, Івацэвіч, Наднямоння
Мне жаваранкі небныя чутны,
Іх чысты спеў кране маё бяссонне.

І на шляху, што блізка нас вядзе,
Я чую вас з пакутаю, збалела,
Адно пазнаўшы ў горычнай жудзе:
Майго Палесся неба апусцела.

Паранены Чарнобылем раён
Нядолі песняй сёння знакаміты.
Раскроены калючым дротам ён.
Там сумам захлынаюцца блакіты.

Там зглухлі ўсе ў зарэччы салаўі,
А продкі спяць на ядзернай пасцелі.
Сябры, малю, каб вашыя краі
Пад небам перуновым ацалелі.

Майму крытыку

Узяўшы верш, нібыта ў рукі гляк,
Спрабуеш ты паэзію на смак.
Што ні глыток, то крывіш кісла рот,
Гаворачы услых адно:
— Не мёд!
О, крытык мой,
мне блізкі твой наіў!
Не тым пітвом замглёны дзень наліў
Збалелы верш.
Ён спешліва сабраў
Гарчак палескіх амярцвелых траў,
Усё, што кінуў незваротны лёс,
І шчодра — ні! — да губ тваіх паднёс.
Няхай сягоння к іншаму пітву
Ты хіліш маладую галаву,
То клопат твой.
І выбар ёсць...
Але
У жыцця зямнога важка на стале
Устала чаша горкая.
Яе
Хтось, як і я, усю да дна дап'е.

Развітацца са сцежкай,
                    якая вяла
Басаногага ўзмежкам
                    па ўлоннях сяла.
Развітацца з вясною,
                    што светла гула
Над садоў белізною —
                    мядуха-пчала.
Развітацца са сцюжай,
                    што шчокі пякла
Весяй ветранай, дужай.
                    Шляхі замяла.
А яшчэ развітацца
                    з блакітам нябёс
І самотай тваёю,
                    кладоў жаўтапёс,
Дзе не доўжыцца смутна
                    магільнай чарзе,
Дзе гамоняць атрутна
                    вятры у смузе.
Я вярнуся адчаем
                    пакуты зямной.
Пагамоняць за чаем
                    у хаце са мной
Цені продкаў забытых
                    з прадонных жвіроў.
Смутнай барвай нябыту
                    зацепліцца кроў.
Скажа стыглае поле
                    пустой баразной:

Тут пасеяна доля
ахвярнай цаной.
Я вярнуся з выгнання,
душой не чужы.
Сонцам гляне світанне,
аслепіць крыжы.
Тут, у Вечнасці Чорнай,
з зямнога каўша
Светланоснасці зорнай
нап'ецца душа.

* * *

Няспуджаны лес.
І сцяжына глухая,
Дзе памяць адчайна
Крыламі махае,
Дзе птушка тугі —
У гняздоўі, высока,
Да скону зямнога
Прымервае вока,
Дзе вецер-гайстрак,
Тузануўшы хваіну,
Пытае:
Гадуеш каму дамавіну?!
Дзе позняе сонца
У водбліску кволым
Хавае
Былое зіхоты шумёлы,
Дзе зумам пчаліным
Вясна не наліта,
А кожная кветка
Трымціць ядавіта,
Дзе грыб вырастае
На цэзій багаты
І дождж-грыбасей
Не пагрукае ў хаты...
У лесе падобным,
Што свет ахінае,
Ты смягнеш дрыготна,
Пуціна зямная...

Адлёт буслоў.
Кругі над вёскай,
Над вершалінамі таполяў.
А жнівень пахне свежым воскам,
І пожняй поле вочы коле.

І санцапёк — паўдзённы прыпар,
І вечар — зрошаны, астылы.
Ляцяць буслы, ляцяць за Прыпяць,
Крыламі крэсляць небасхілы.

Сачу іх вольную пуціну:
Услед душа імкне ў прасторы.
Буслам ляцець праз Украіну,
Праз мару сінюю і моры.

Пасля: пабудкай гулкай весняй
Над чарнатой зямной макрэчы
Узняць душу. Прыветнай песняй
Дух уваскрэсіць чалавечы.

...А неба хмарыцца абложна.
Як цёпла ў памяці, мурожна...

Глыбіцца неба...
Да Млечнага Шляху
Цягнецца вяза
Росная крона.
Памяць маю
Зноў кідае на плаху
Самая чорная,
Сумная зона.

Тут неабачна,
Ў тайным імкненні
Дыхаў пагрозна
Воляй прагрэсу
Зуд самагубцы,
Сеяў праменні
Хіжа і згубна
З прыгаршчаў стрэсу.

Змоўкла усё —
Слова, крок і пакута.
Вольнага ветру
Пругкія крылы.
Сеецца ў далях,
Ходзіць атрута
І прапякае
Шугой небасхілы.

Боль невыносны...
Сум небывалы...
Муцяцца чорна

Стыглыя далі.
Свету спяваюць
Зорак хаpалы,
Што мы згубілі
І што пакідалі.

Вока прыкмеціць
Жухлыя ўзлескі,
Сэрца —
Ад праўды ажно здрыганецца:
Сум наш палескі
І боль наш палескі
Нема пад небам зямным
Прамільгнецца!

Будзе ці ўсімі
Ўрэшце пачуты
Нашага горкага
Выраю голас
Тут, дзе наліўся
Зернем пакуты
Сёння
Надзеі-сіротніцы
Колас?

Прыпяць

1

На беразе тваім
Вільготны летні прыпар.
Самотна памаўчым
Удвух, лясная Прыпяць.

Тут горнуцца да стром
Дзве вёсачкі пустыя.
Здалёк рыкае гром —
Раскутая стыхія!

Маланкі джала б'е
Над кручамі, жвірамі.
Былыя дні мае
Усмоктаны вірамі.

Калышуць чараты
Пары далёкай пошум.
Куды панесла ты
Жыцця жывую ношу?

Пакінуты адны
І хаты, і калыскі.
Куды сплылі чаўны,
За свет які няблізкі?

Дождж хлешча у палях,
Мутнеюць нашы рэкі.
Пакутна плача шлях,
Мой шлях:
З вараг у грэкі.

2

З прадоннай даўніны,
З бялёсага туману
Павыплывуць чаўны —
Звярэдзяць сэрца рану.

Таемнага агню
Над хвалямі свячэнне.
Плывуць упершыню
Дзяды супроць цячэння

Гадоў, вякоў, эпох,
Вяртаюцца на строму,
Дзе вечнасць іх сцярог
Раскуты голас грому.

Зажурана ў палях
Прымружыў дзень павекі.
Пакутна плача шлях,
Іх шлях:
З вараг у грэкі...

Баршчоўка

А. М. Сцепаненку

Як блізка падступаецца прагрэс!
І што ў руках?
Магільная рыдлёўка...
Над Прыпяццю зялёная Баршчоўка
За восем кіламетраў ад АЭС.
Наўкруг — лугі.
І пракаветны лес.

Тут хвалі сіньку плёскала вясло,
Рука —
сяўбой зямлю спадзеўна грэла.
Туманам ранне золкае шарэла,
І мокла жураўлінае крыло.
Жыццё гуло... Жыццё наўсцяж гарэла...

Тут эпахальных не было падзей,
Былі радзіны і былі хаўтуры.
Праводзіў позірк воч старых пахмуры.
Цяжэлі рукі цвёрдыя людзей.
Ды ў памяці
вайны жылі віхуры.

...Уздрыгнуў ноччу пракаветны лес.
І воблак белы, як світанне, вырас,
Як згубы кліч,
як смерці чорнай вырак,
За восем кіламетраў —
над АЭС.
Ён рос і рос
і накрап сеяў спрэс.

А тут — душа закутая ў спакой —
Хадзілі лугам, плавалі ракой,
На пашу гналі вуліцай кароў,
Садзілі соткі
і... бялілі кроў.
І думалі: які ён, той прагрэс?
Ў глыбінцы свету...
Побач ля АЭС.

Дыпціх чакання

1. Вёска

Не паверу: ніхто не жыве
У хатах тваіх астыглых.
Крокі зноў чую — гэта
Вяртаюцца дадому з кладоў
Дзяды.
(Мулка ў магілах ім стала,
Гукаюць мёртвыя хаты.)
Бабуля мая Аксіння
Гоніць перад сабой
Чароды аблок —
З белага небнага раю.
Бацька з касой на плячы
(Вырваў [illegible] рук чорнае смерці)
Ідзе поплавам.
Маці...
З чым, мама, ты крочыш
На гэтым перасяленні памяці?
Што ў руках? Калыска
Маленькай памерлай дачкі...

Жывіце!
Гэта ваша вёска.
Паспяшаліся выпісаць вас
У сельсавеце.
Я не магу бачыць вёску пустою —
Жывіце!

...Час пашырае жылплошчу
Смерці.

2. Прыпынак

Каторую ноч
Я выходжу на прыпынак аглухлы
За вёску
І бачу адно:
Кроячы фарамі цемрадзь,
Гойдаючы на шыбінах водсветы,
Паяўляюцца з лясістай смугі
Аўтобусы,
І яркі агонь
Высвечвае шыльды-пазнакі:
«Чамкоў — Хойнікі»,
«Уласы — Хойнікі»,
«Масаны — Хойнікі»,
«Пагоннае — Хойнікі»,
«Аравічы — Хойнікі»...

Яны скрыпуча тармозяць
На прыпынку сярэдначы,
І ўсё,
Гарбацячыся ў цемрыве ночы,
Спалохліва мкнецца ў раскрытыя дзверы—
Хаты і дрэвы,
Калодзежныя жураўлі і хмары,
Тарфяныя бугры
І ржавая каналаў вада...

Пусткаю чорнай
Робіцца Бабчын.

Аўтобусы,
Пускаючы дым,
Далей імкнуцца.
Ім багата каго падабраць
На гэтай дарозе...

А я адзін застаюся
Сярэдначы
Пасярод самай жудотнай
Пустыні свету,
Каб дачакацца,
Калі ж яны
Рушаць назад
З перавернутымі шыльдамі:
«Хойнікі — Чамкоў»,
«Хойнікі — Уласы»,
«Хойнікі — Масаны»,
«Хойнікі — Пагоннае»,
«Хойнікі — Аравічы»...
Калі высадзяць
І на гэтым прыпынку
Усё,
Што забралі, павезлі.

9 Зак. 519

Астатні начлег

Я пішу гэты сум
У куце пустой хаты
На пакінутай сястрою
Маёй школьнай тумбачцы,
Пры хліпкай свечцы.
У хаце,
Тут,
Дзе малы
Спінаўся да колкіх дрыжыкаў,
Калі ліпла да вокнаў
Зубатая цемрадзь,
Накліканая казкамі
Бабулі Антосі,
Кралася зданямі
Ведзьмаў і лесавікоў...

Я начую
У хаце
У зоне.
Да вокнаў,
Як і тады,
У маленстве,
Прыпала цемра начы,
І мая свечка,
Пусціўшы «бараду» парафіну,
Варушыць на сценах
Водсветы памяці:
То быццам бацькавы плечы,
То пасма бабулі Антосі,
То матчын локаць...

Яны, хто не здолеў
Падацца-паехаць адсюль,
Прыйшлі на начлег
У хату —
Сведкі болю майго.

...Гусне,
Зыбаецца за неабарванымі фіранкамі
Цемрыва ночы.
Я ведаю:
Там, за парогам хаты,
Цемра моцна заплюшчыла
Вочы Жыцця...
Там ані голасу.
Наплывае, грозіцца
Цемрань,
Гатовая заглынуць
І гэты маленькі
Драбочак святла...

Землякам

Расселеныя ў розныя куткі
Вясны жахотнай незваротным лёсам,
Нясеце дум самоту,
землякі,
Ў мальбе чужым павыстылым нябёсам.

На промнях смертаносных не згарэў
Уздых вятрысты адзінотных дрэў
І поле векавое не астыла.
Падворак хаты сумам забурэў,
Глядзяцца сцены родныя пахіла.

Я вуліцай пустэльнаю іду,
Я слухаю жахотную бяду,
Выгнанніцкае долі чую крокі.
Здаецца: пахіснуся, упаду.
Накрыюць белым саванам аблокі.

Як важка чуць бязмоўе цішыні,
Дзе ўзмах крыла ў крынічнай вышыні,
Дзе ластаўкі наіўна-ценькі шчэбет.
Тут лёг наўкруг,
укрыўшы карані,
Асфальт прачорны і халодны шчэбень.

Я пастаю ля вашых сумных хат
На ветравеі ўсіх айчынных страт,—
Пачую, як мной страчана багата.
Дык вось яна: з усіх зямных адплат
Скразнога зла ліхвярная адплата.

Калі гады, нітуючы вякі,
Нагамі ступяць зноў на бальшакі
Дазволена-спалошнага вяртання,
Вы прыйдзеце, я веру, землякі,
Да родных ніў з бязмоўнага кургання.

І. П. Мележу

Пудка шапоча на ветры аер,
Спее атрута ў зямным умалоце.
Як жа вам чуецца ў свеце цяпер,
Людзі мае, на палескім балоце?

Чорнае неба сеяла скрозь
Мікрачасцінкі, нябачныя воку.
Вёсак аседласць — вось яна, вось!
Белая згуба ад іх — на паўкроку.

Як жа сабраць вам дарожны хатуль,
Сэрцам знайсці развітальныя сілы,
Каб у выгнанні — далёка адсюль —
Помніць адно пра вяртанне ў магілы?

Як жа забыцца і рушыць, калі
Неба і воблакі быццам бы тыя,
Тыя прадвеснем лятуць жураўлі,
Тыя ж крыжы на магілах святыя?

Як жа паверыць: жахотай-смугой
Доля сірочая вёсны гартае,
Самай прачорнай, драпежнай шугой
След чалавечы ў палях замятае?

Весняе неба свідруе жаўрук —
Песня жалосна, тужліва пачута.
Што б ні прыкмеціла вока, бы крук,—
Смутна шугае над краем пакута.

Вам безбаязна ў прыгаршчы ўзяць
Чорнае глебы — так, на разлуку,
Помнячы вербы і ціхую гаць,
Чуючы сэрцам нязводную муку.

Стаяць бярозы ў мёртвай зоне,
Лістоту скінуўшы на дол.
У дум якіх душа ў палоне
Твая, выгнаннік-навасёл?

Пакут зямных упалі слёзы
У горкім одуме на шлях.
Вартуюць зболена бярозы
Журбу астатнюю ў палях.

Твой боль гарчысты чалавечы
Гудзе, як вецер паміж траў.
Наспех сабраў ты ў хаце рэчы
І толькі сцежкі не сабраў.

Ты сходзіш гоні і памежкі,
Дзе рук мазольных стыне пот.
Ірвуць душу на часткі сцежкі,
Шпурляюць за калючы дрот.

Услед зямлёй, неадарвана,
Абсягай кінутай, наўпрост,
Ім віцца з шызага туману,
Вязаць надзею, памяць, лёс.

Вяртальнай памяці пакута.
Мы ў болю выведаць змаглі:
Жывём аседла і прыкута
Айчыннай думай
Да зямлі.

Паводле аднае сустрэчы

Амаль пятроўскім быў твой кліч халодны:
«Найпрыгажэйшы горад будзе тут!»
Казаў яшчэ: «Любіце Брагін родны,
Аварыя не закранула кут».

Няшчырасцю абпоенае слова
Прайшло па душах спорным болем спрэс.
Ты глянуў так, бы век глядзеў сурова,
Прысудны век. Жахотны, як АЭС.

І ўжо не толькі жорсткасцю прагрэсу
Даваў усходы ядзерны засеў,
Бяздушнасцю тваёй
на кроны лесу
І на душу атрутны стронцый сеў!

Ты быў скупым. І не было спагады,
Мальба не далятала да вушэй,
Бо ведаў ты адзін закон улады:
Абы цішэй... Абы было цішэй...

Далёка страх ад вокнаў тваёй хаты,
І ты занёс на боль чыноўны бот.
Ды ведаю, што прыйдзе час адплаты
І для такіх — калюча ўстане дрот.

Малюнкі на чорным асфальце

З ночы ў ноч
босымі, парэпанымі нагамі
ходзіць па халодным асфальце
старая Сцепа,
курыць люльку
і распавядае:
«Ета ж я, дзеўкі,
не сном вечным спала,
а задаўга
ў лесе хадзіла.
І вось дабавілася нарэшце.
А вашы хаты — пустыя.
Куды ета вы падзяваліся?
Анікога!
Табакі няма ў каго дайжа
перахапіць...»
Нахадзіўшыся да ўтомы,
старая падаецца да прызбы,
доўга сядзіць пад поўняй
і, быццам з суседкай,
перамаўляецца з ёю:
«От і Вара
селішча кінула-рынула.
Мо дзе ета ў горад,
к дачцэ,
падалася.
Ці не засердавала
чаго на мяне?

Поплаў дзялілі, касілі...
А ты бо дзе ета, Антось?
Ці не ў сельмашні,
дзе ладзіў дамоўку маю?
Добрая выйшла,
як і ўсё з тваіх рук.
Жаліцца не выпадае.
Куды ета і ты падзяваўся?
Не павяртаешся штось...
Дзеці ж малыя,
а старшы
там, дзе і я...»

Няма каму расказаць старой Сцепе,
што адбылося...

Да нашай студні,
грукаючы кворткай,
ад раніцы ішлі за вадой суседзі:
Вара,
згорбленая ношай гадоў,
падхоплівала нейк молада, звычна
поўныя два вядры
і, не праліўшы ні кроплі,
ішла да свае хаты.
Калгасны каваль
Біран
спрытна хапаў вочап,
перабіраў адной рукой
па слізготным цаўі,
а другой, спешна
даставаў папяросу,
пстрыкаў запальніцай
і паспяваў закурыць.

Яны сердавалі паміж сабой здаўна,
Біран і Вара,
а тут, каля студні,
ніколі не зачапіліся словам.
...Я глянуў у акно
і зноў, каля зруба,
пазнаў іхнія постаці.
Толькі чаму ж
яны падаліся з вёдрамі
міма сваіх хат?..
Куды панеслі ваду?!

У магазіне
у канцы дня
сыходзілася чарга па хлеб.
Большасць — старыя.
І ў чаканцы,
калі хлеб прывязуць,
гайдалася
зычная гамана.
Чаго тут не перагаворвалася
каля паліц
з банкамі рыбных кансерваў
і слоікамі памідораў
раённай вытворчасці!
Адны гаварылі:
«Жыццё — выгода,
хлеб з аднае печы —
аніякага клопату.
Сядзі, жджы, бяры.
Сабе хапае
і свінням —
кожнаму ўдоваль!»

Другія,
а іх небагата было,
уздыхалі:
«З дзяжы хлеб быў лучшы!»
І толькі адзін,
дзед Хведар,
адно і тое ж даводзіў:
«Нелады ета!
Так не паложана быць!
Сумленне ў людзях павыстыла.
Скрозь бесклапотна жывуць.
І ета, паведаю вам, не к дабру».

...У пустым акне магазіна
убачылася мне
тая чарга,
і з яе гулу
вырваўся голас старога Хведара,
мала кім тады ўчуты:
«Нелады ета!..»
Мая мудрая вёска,
няўжо ты скмеціла вокам
разважнай старасці
прывід бяды?

Клуб будавалі на цвінтары.
Яшчэ да вайны
тут стаяла царква,
драўляная, са званіцай,
і яна,—
пераказвалі пошапкам тое старыя,—
ускінулася сярэдначы
ў неба агнём.

Некаму з умыснікаў
невыносным здалося яе суседства
з новай ідэяй,
і той павырашыў паквітацца гэтак
з цемрай мінулага —
зыркім агнём азарыць
будучыню сяла.

Асталіся ліпы наўкруга цвінтара,
уздоўж канавы.
Пад імі спалі,
апаленыя полымем, святары.
На гэтым цвінтары у вайну
хавалі забітых немцаў.
Іх магілы
былі з зямлёй зруйнаваныя
адразу ж пасля вызвалення
астатняй чалавечаю помстай.

І вось тут — ставілі клуб...
з дзесятак гадоў
дзеялася будаўніцтва
на цвінтары,
быццам боязнасць
адварочвала рукі:
адны паляпаюць кельмамі,
наедуць другія.
А мы, дзеці,
па дарозе са школы
бавіліся ў траншэях падмурка.
І аднаго разу
згледзелі:
пад рубероідам,
складзеныя горкай,
чарапы...
І калі клуб збудавалі нарэшце,

калі на яго два паверхі
перабраліся праўленне калгаса
і пошта,
не раз бачыў і я,
як старыя,
пераступаючы парог,
хрысціліся,
даравацъ прасілі ў госпада,
што сюды, на месца святое апаганенае
ісці вось даводзіцца.

...З імі, бабулямі-перасяленкамі,
сустракаюся на вуліцы рэчыцкай вёскі.
Яны плачуць і бачаць у гэтым
смяртэльны грэх Бабчына,
тое, за што лёс яго
так пакараў...

Галосіць вецер — голасна пяе
На селішчах, парослых быльнягом.
Імкнуць з вятрамі роздумы мае
У гэты край і п'юць бяду нагбом.

Куды ступіць? На шляху нам спаўна
Хапае слёз і смуты векавой.
Крычыць у голлі чорная жаўна,
Крыламі б'е ў сінечы агнявой.

Падданы свету хіжай варажбе,
Пад крыламі ягоных завірух
Ідзеш. І сцежка, што вядзе цябе,
Па-за спіной бразгоча, як ланцуг.

Ты наракаеш на бяздомны лёс.
Замкнецца ён, пакут вандроўных круг.
І, як сабака, ў шыр глухіх нябёс
Пакутна выеш, ірвучы ланцуг.

* * *

Штоноч бяссонне кліча:
У дарогу!
Ляці, душа! Гарчысты гэты лёт.
Прайдзі пастоў вартоўных засцярогу,
Мінуўшы зоны заржавелы дрот.

Тут травастой някошаны па пахі,
Дзе рэха спіць даўно забытых дзён.
У безгалосым лёце шэрай птахі
Мне прывід згубы хіжае відзён.

Услед за ёй ляцяць шалёна ветры
І згорклыя, шугаючы крылом,
Драпежна лічаць свету кіламетры
На ветравеі — між Дабром і Злом.

Тут набухаюць згублівым накрапам
Абложнай высі хмары-тулягі,
Каб пальцамі-струменямі пакратаць
Дамы і дрэвы, поле і лугі.

І сонца тут —
як вока адзіноты —
Цікуе з-за пахмурых вершалін,
Пытаючы бязмоўна, хіжа:
Хто ты,
На бальшаку асмужаным, адзін?

Каўтаючы выгнанніка самоту,
Прыходзіць дзень і зонаю брыдзе,
Узяўшы болю ззудлівую ноту,
Прамень лагодна ўдарыць па вадзе.

І страпянецца хвоя векавая,
І яблыня, з пакінутых садоў,
У травах буйных згубіць, пахавае
Цяжкую ношу выспелых пладоў.

Падзівіць іх чакальны роздум трошкі,
На выстылы бальшак удзвюх зірнуць:
Не спусцяць хвою ў судны дзень на дошкі,
Сакоўны яблык — пальцам не крануць.

І толькі сонца,
                    граючы ў праменні,
Пасее ў кронах атамны спалох.
Яны удзвюх паўсталі на рэнтгене
Усіх часоў, усіх зямных эпох...

Дзе яны, вёскі роднае вёсны?
Вярста,
Абарваная явай драпежнай пагрозы.
Тут гушкаецца ядзерных дзён пустата
На галінах бярозы.

Я жыву — за мяжой успаміну.
Жыву
Днём выгнанніцкай долі, адчаем-расстаннем.
Ператручаных векам нябёс сіняву
Працінаю дыханнем.

Як паверыць душой —
Свет адпрэчыць бяду,
Не счакае свайго выпадковага скону?
Хай адзіны за ўсіх
Я, выгнаннік, прыйду
Ценем горкай журбы
У палыновую зону.

Таполя

Сонечны ветразь маленства,—
ты
Шумам лісця калыхала жыты.
Высака неба трымала:
світай,
Сонца выкочвай, снягі намятай.
Хмары чапляла чубам,
яны
Сыпалі спорна слёзы залеў.
Доўжыцца трудна век твой зямны,
Смутак на ветры атрутным ззалеў.

Чорная хмара цягне крыло —
Ты затрымцела да каранёў,
Бачачы з жахам: цэзію тло
Села на шапкі трох курганоў.
Ўскінуўшы чэпка ў вышу сукі,
Поперак шляху хмары ўзыдзі!
Лісцем аббіўшы, сваё прагудзі.
Свет перад хмарай —
Чатыры бакі.
Гэта самотнай пуцінай зямной
Гоніцца чорная хмара за мной,
Памяць маю, што бяжыць басаnож,
Зносіць у вечнасць ядзерны дождж.
Ўсё, што шугае светлым крылом,
Хоча глынуць ядзерны гром.
Ты не дазволь,
не дазволь,
не дазволь

Сесці атруце на шыры зямлі.
Выстыла поле. Не выстыне боль.
Гэту надзею маю акрылі!
Сёння на самых гойстрых вятрах
Стыне зямлі маёй атамны страх —
Смутная доля і голае поле.
Вырайна лісцем астатнім гудзі,
Веру маю у жыццё абудзі,
Матчынай вёскі тапаля.

* * *

Важкія мае крокі
Ўмінаюць жарству.
Вас, свету праpoкі,
На вуліцу гэту заву.

Печаў астылых чарэннем
Сустрэне сяло.
Смерці карэнне
Чэпка тут парасло.

Вялікая Пель

Гушкала таемныя здані аблок,
Гукала званочкам крыніцы здалёк
Мой смех бесклапотны...
І ліпеня спель...
Калыска маленства —
Вялікая Пель.

На жоўтым,
умытым вадою пяску,
Я цісную на ростань каханай руку,
Звінеў каля вуха пагрозлівы чмель.
Сцяжына юнацтва...
Вялікая Пель.

У далях адкрытых чужое зямлі
Ў душы маёй светла, завабна жылі
Чупрыны аблокаў, бярэзніку бель.
Гуканне Радзімы —
Вялікая Пель.

Бядота прыйшла... Запльла чарнатой.
Гаворыш:
— На ростань, выгнаннік, пастой.
Пагаслі нябёсы. Як чорная мель.
Мой смутак глыбокі —
Вялікая Пель.

Пагаслае неба тваё запалю,
Пунсовай зарою да краю налью,
Прыйду на спатканне з далёкіх зямель

Маленства,
юнацтва,
каханне сустрэць.
На промнях тваіх смертаносных згарэць
Яны не пасмеюць,
Вялікая Пель.

Пасля навальніцы

Закрываніла ў сонцы Прыпяць,
Косы промень б'е па траве.
Гора Прыпяці больш не выпіць,
Прыпяць мёртвай зямлёй плыве.

У халодных вірах вачэй
Затаёна часцінкі ўскружаны.
Блізка, лугам, бяжыць ручэй
І губляецца мутна ў лужынах.

Пратачыўшы ў жвірах хады,
Бела пеніць шырэчу плёсу
І ў пунсовай зары вады
Ўсю спытае гаркоту лёсу.

У праменістай зіхаце,
Стаўшы вечнай ракі вадою,
Белым воблакам зноў расце,
Узыходзячы над бядою.

Што абароніць, атрутны, ён
З небнай вышы —
сюды, на долы?
Дзе пачуе не раз праклён
Гэты воблак, жартун вясёлы?

Белакуры прычэша чуб
Грабянцом ледзяное веі.
Дакранецца гарачых губ,
Белы снег у крыві пасее.

Абысці б яго стараной
Тут, пад цугам хмурын абложным,
Сэрцам чуючы:
                    за спіной
Гэты воблак ідзе за кожным.

Зона

Стужылася.
Даўно ні кроку.
Цяпло дзіцячых босых ног
На ветрах выстыла.
Аблокі
Завуць туды,
дзе днюе бог.

І ты чакаеш год ад году
Яго найноўшага прыходу,
Яго гарачае пяты.
Ды марна ўсё...
З зямнога роду
Астатнік рушыць —
знаеш ты.

* * *

Я прыйшоў: глухія хаты,
Вокнаў выбітыя шыбы.
Крык драча ў лазе дзяркаты,
І аблок над шляхам глыбы.

Шум ігрушы на падворку
Разліваецца паныла.
Я стаю, вяду гаворку
З тым, што тут адгаманіла,

Што на далечы — былое —
Ажывае галасамі.
Неба тое, сонца тое
Над палямі, над лясамі.

І быльнёг — [redacted] мяжы калішняй
Падступіўся да парога.
Хмеліць лета віннай вішняй.
Вішняй выспела трывога.

Горкне доля ў шырах поля.
Хто збярэ насенне тое,
Што пасеяла нядоля?
Поле Вечнасці — пустое.

І няма, няма працягу
Ў нікуды.
Тут мёртва стыне,
Спарадзіўшы думак смагу,
Лёсу чорная пустыня.

* * *

Радасць вярніце маю,
Чорныя ветры атруты!
Вам узамен аддаю
Сум нечуванай пакуты.

Грозна сваволілі вы,
Свету мінаючы мілі,
Лёткае семя жарствы
Крылы шугалі, круцілі.

Вам жа няўцямна было,
Што вы насілі і трэслі.
Колькі й дасюль на сяло
Пылу сусветнага неслі.

Змораным пошугам крыл
Гаслі ў барах прыдняпроўя.
Вамі абронены пыл
Точыць людское здароўе.

Селішча кідае дзед,
Лічыць зямлі кіламетры.
Дзеду кідаюцца ўслед
Толькі драпежныя ветры.

Б'юць навасёлу у дом
Цераз зямлі небасхілы
І над магільным грудом
Згорнуць атрутныя крылы.

* * *

Шкадаваў не раз: далёка
Вы, радзімыя мясціны.
У здарожаным чаканні
Бавіў тлумныя гадзіны.

А сягоння злыбядою
Падышліся гэтак блізка,
Свет жахнуўшы мой шырокі,
Вёрсты крэслячы,
Да Мінска.

Як цёпла кранецца світальны прамень
Схаванай шчакі дзьмухаўца,
Уздрыгне таполі разлапісты цень
На роснай траве паплаўца.

І шпак страпянецца высока ў галлі,
І ластаўка вырвецца — віць!
Мне гэту нязводную памяць зямлі
Паіць, уяўленнем жывіць.

Матыль

І вось — здзічэлая зямля,
Палын у пары з лебядою.
Трапечуць крыльцы матыля
Над палыноваю бядою.

Адкуль сюды ён залятаў,
Вястун вясны жывой,
Якая
У кронах пладаносных дрэў
І сёння завязі чакае?

У дымцы шызай б'е крылом,
Раздольна кружачы на ўлонні.
Яго лаўлю.
Пустым сялом
Нясу, жывога, на далоні.

Іду. Бязлюдная зямля.
І сонца дыск, як бохан здобны.
І сам душой на матыля
Безабаронна так падобны.

Бабчынскія могілкі

Пад шатамі акацыі густой
Маіх дзядоў і прадзедаў пастой.
Сыходзілі ссівелыя дзяды
Аржанаю дарогай палявой,
Пажаўшы зерне долі, на клады,
І неба грала барвай агнявой.
Займаўся сонца юнага ўзыход
Над могілкавай цішай сотні год.

І віўся шлях — азмрочаны тугой —
Спалохлівай, няведамай чаргой:
Каму наступным выпадзе сюды?
У трунах стыглі жылы ўсохлых рук.
Студзілі пот прадонніцай клады.
І смуту пеў пад воблакам жаўрук.

А ў вёсачцы збіраліся хаўтуры.
Іх быў настрой гнятлівы і пахмуры.
Вяла журба нязмушанае слова,
Без звону чарку ўзносіла самота.
А на падвор'ях згоркла, палынова
Стаяла доля вёскі —
Адзінота:
«Адтэпала сваё... Адгаравала...
Цябе сяло з жалобай пахавала...»

Было: хвіліну даўкае журбы
Праймаў наскрозь мядзяны зык трубы
І дамавіна ў кветках і вянках
Плыла ў свой шлях самотны на руках.

За ёй услед —
Як чорныя шпакі —
Ішлі з журбой чатыры хлапчукі
І дзве дзяўчынкі...
І ступала скрута.
Яшчэ была няўцямнай іх пакута.
Ды ўжо ў жалобе голаснай сяла
Зямная доля важка іх гняла.

Сустрэўшы іх за вёрстамі-гадамі
Каля магілаў, што ляглі радамі,
Мне выпадзе пачуць адчаю званне,
Як в маткаю — жыцця згасае ранне.

З якой гукне іх смутак стараны?
Шасцёра сірат...
Дзе цяпер яны?

Пасеяў час тут
страту не адну,
Пакажа з цынку шэрую труну.
На веку шкельца зеўрала-блішчэла.
Сцярожка падступаемся, нясмела:
Быў шэрым твар бязвусага салдата.
І сэрца абрывалася, нямела.
Жаночым плачам поўнілася хата.

О, могілкі! На ўскраі той магілы
Зірнуць на свет шырэй —
Далі вы сілы!
Пабачыць з-пад буслінага крыла:
Ён, свет —
Дыханне цемры і святла.
А ў вёсачцы, прыпаўшы да газет,
Твае трывогі мы гарталі,
Свет.

Тае магілы не астыла рана.
Мінецца час,
і ўжо з Афганістана,
Пакутай перакрэсліўшы вясну,
У сяло прывезлі чорную труну.
І з ведамым, не раз пачутым болем
На могілкі самотна везлі полем.

Па сэрцах сек смяротнай медзі гук.
Жарства сцякала ўніз з дрыжачых рук.
І калыхаў прытоенае гора
Сталёвы голас лысага маёра,
І халадзелі ўсіх дарэшты душы,
За смерцю ўслед ішлі па Гіндукушы.
А слова, што было цвярдзей метала,
Павечнай славай хлопца прарастала.
Ды дзёрла горла прыкрая нязгода...
Як казыралі іменем народа!

Апеклася слязінаю шчака.
О, могілкі,
Я помню хлапчука,
Яго гарэзны, звонкі шчабяток.
На помнічак зірну,
І сэрца ток
Наскрозь праніжа і адно падкажа:
Якой вайны жахотнае паклажа
Пагрукала і ў гэты наш куток.

І ўжо затым з нязбытнаю тугой
К магіле падступлюся я другой
І, згадліваю памяццю прашыты,
Зірну на спісы прозвішчаў,
На пліты.
А ў полі трактар —
Секане чаргой...

Пад помнікам
у травах спяць яны,
Ахвяры незабытае вайны.
Іх сон калыша
вечнасці крыло.
Панаўкруга сабраўшы іх астанкі,
Хавала тут палескае сяло
Свае, крывёй акропленыя, ранкі,
З сілосных ям павыбраўшы,
З канаў.
Які гарчысты сум
Душу сцінаў!

Тут колькі болю.
Боль — не пахаваць.
Яму,
Як сонцу,
Вечна
Уставаць!..

Тут леглі зноўку свежыя груды.
Праз зоны дрот вяртаюцца сюды
Апошнім шляхам
з росшукам спачыну
Майго сяла выгнаннікі-дзяды.
Ступаю ўслед, праважу дамавіну
Пад крыламі чарнобыльскай бяды.

У свеце зла
Ступіў на перапутак
Палескі смутак,
Самы горкі смутак...

Заве зямля, астыглая наўсцяж,
Вярніся ў горы,
Хоць магілай ляж!

Я смерці шлях зваротны бласлаўлю.
О, могілкі,
Няхай тут мякка спіцца.
Хоць прах агорне цэзіем зямліца,
Дзяды абралі родную зямлю
Бязбоязна —
У вечнасці з ёй зліцца!

* * *

Расцвіла сон-трава — нічыя
На сугрэве прачыстых палян.
Дзе ты, весні салодкі падман,
Дзе спатольная сіла твая?
Гарката...
Шызакрылы туман...

Як вярнуцца?
Душа, адкажы.
Родны кут, росны свет пераяжыць?
Там у кожным залётным дажджы
Боль і смутак палескі імжыць,
Там душа —
на ахвярным крыжы
Просіць неба замглёнае:
жыць!

Там аблога спустошаных дзён,
Кропель смерці спалошлівы звон,
Пасярод трапяткога Жыцця
Там адна з самых жудасных зон —
Зона смутку майго...
Вечны ён...

Дзівасіл

Светлай памяці
Веры Сямёнаўны Палтаран

Сухавеем пабіты, дажджамі нябёс,
Жоўты цвет на сцяжынах маленства парос,
Адбіраючы вочы таемнай красой,
Мыты самаю чыстай, сцюдзёнай расой,
Жоўты цвет...
Ля бяроз... Ля панылых магіл.
Дзівасіл...
Адзічэлай зямлі дзівасіл...

Так замётна шугаюць былыя гады.
Я па сцежцы знаёмай вярнуўся
туды,
Дзе бусліныя крылы — у высях святла,
Дзе шчаслівая казка трымцела-жыла.
Колькі гора чутно мне з узмахамі крыл!
Дзівасіл...
Палыновай зямлі дзівасіл...

Я знайшоў адзінотны, жаўцяны твой цвет.
Жоўта-жоўта зірнуў гэты ядзерны свет,
Промнем хіжым крануўся ацiхлых палёў,
У косы смутных бяроз стужку зыркую ўплёў.
Залачаў ад яго стромы прыпяцкай схіл.
Дзівасіл...
Адзіноты маёй дзівасіл...

Пратрубілі высока ўгары жураўлі,
Сум пакуты маёй павялі, паняслі
У няведамы край,
у выгнання смугу.

Я па сцежцы забытай за імі бягу.
Толькі шызы туман...
Толькі лопанне крыл...
Дзівасіл...
Адабранай зямлі дзівасіл...

Знае сэрца: не будзе зваротных дарог.
Азірае пустэчу угневаны бог,
П'е з крыніцы палескай у прыхватках дня
Перагорклай атруты зямной вышыня!
Толькі вецер услед...
Толькі ядзерны пыл...
Дзівасіл...
Самай горкай зямлі дзівасіл...

Сон

Сон нязводны, сон нясходны —
Даўніх вёснаў перазвон.
Ажывае кут мой родны
За абложай хмурых дзён.

Вось дзяды: на прызбе хаты
Тытуню пусціўшы дым,
Кмецяць вокам, як дзяўчаты
«Граюць целам маладым».

Колькі скурана, пражыта?
Нам — акуркі падабраць.
І гаворка тут — пра жыта
Ды пра жукаўскую раць.

Вось бабулі... Каля студні
Ў вёдры плёскае вада.
Клопат звычны, клопат будні.
Нетаропная хада.

На плячах — пажар-хусціна.
Маладзее хмуры дзед.
Ёсць сардэчная прычына
Пазірнуць быломy ўслед.

Чуб паправіўшы рукою,
Скажа ў суцемкі сяла:
— Эх, была... Была якою!
Не паверыце — была!

Белапёрыя аблокі,
Белагрудыя сады...
Толькі крокі... Толькі крокі...
Вы куды сышлі, дзяды?

Сон нязводны, сон нясходны —
Лёгкі крок на мураве...
Кут пакінуты, кут родны
Даўняй памяццю жыве.

След

> Один я, а мысли всего лишь крылаты,
> От них не бывает следов на снегу.
>
> *Расул Гамзатаў*

У снежных замётах улеглася поле,
На ярым марозе красуе зіма.
Сышла, адступілася вёсачкі доля.
І следу на снезе — як глянеш — няма.

За белай аблогай пахмурыя хвоі,
Як смутныя здані, прывідна ўзышлі.
І толькі праменнае сонца жывое
Кранецца дыханнем аснежжа зямлі.

І недзе далёка у шатах дрымотных
Пральецца званочак — і цокат падкоў,
Узбуджаных памяццю дзён беззваротных
На шырах усіх адгарэлых вякоў.

З натужлівым скрыпам палоззе раскроіць
Ціхмянае спячкі пусты далягляд.
Вяртаецца, едзе жыццё зноў жывое
Ссамочаным шляхам да кінутых хат.

Стыхіяй ігрывай маўчанку абудзяць
Залётныя коні...
Шугае зіма...
Яна не раз прыйдзе.
Не раз яшчэ будзе.
Ды следу ад шчасця —
на снезе няма...

* * *

Гэты шлях, нагамі утаптаны,
Коламі парэзаны,— знямог
У чаканні звычных крокаў ног,
У пяску залётным пахаваны.
Рух сышоў —
Устаў густы быльнёг.

Падалося: гэта мкнуцца шляхам
Продкі нашы змучаныя жахам,
Выйшаўшы са схованак зямлі.
Страшка бачыць іх...
Узмах за ўзмахам
Чорных рук...
Шапочуць бадылі...

Зеўрыць шлях — халодны і пусты.
Іх вітае з чорнай нематы...

Неба — зыркае, зорнае.
Быццам вечнасць сышла
Сюды, дзе гора чорнае,
Дзе чорна ноч лягла.

Я пад буйнымі зоркамі
Не веру зямлі.
Хаты мёртвыя.
Пустыя палі.

Быццам зоркі
Спалілі Жыццё,
Смутак мой
Пралілі.

Быццам з мёртваю вышай Сусвету
Самкнуўся мой край.
Цяжка піць мне боль гэты
І думаць пра рай.

Што ён, рай —
Пустата прахалодных нябёс?
Ці зямлі немата?
Абяздолены лёс?

Белая памяць

Балада адкае страты

Чорная хмара
легла на сонца дыск,
Ён,
быццам сцёрты мядзяк,
мутнее.
Памяць мая,
Прачынаюся дзе я?!
Што мяне тузае —
Згуба, Надзея?
З прорвы начы
Мотаіпны віск...

Гэта прыкута сэрца маё
Да аблачын,
што паснулі над полем,
Да яблынь і груш,
што уздрыгваюць голлем,
Да пыльных дарог
і нямых ручаёў.
Тут, у асадзе глухой цішыні,
Неба кідае промень смяротны.
Зумка астатняй пчалою звініць
Шлях беззваротны.

Поплаў...
Рамонкаў рассыпана бель.
Сажалка...
У росах віхляе сцяжына.
Выйшла з пустым,
перастрэла дзяўчына,

Стогне над лёсам яе журавель.
Мёртвая вёска.
І толькі яна
Быццам на свеце,
ў сусвеце — адна.

Белае плацце ліжа прамень,
Смуглыя плечы жарка цалуе.
Гэткай красою Жыццё ахвяруе?!
Мёртва навокал займаецца дзень.
Плёскае ў вёдры Жывая Вада,
Вочы — штурхаюць адчайна аблокі.
Звонкія, лёгкія дзеўчыны крокі.
Следам за ёю —
ступае бяда.
Хмарывам небным
ідзе напрасткі,
Смуглыя рукі,
грудзі кранае.
Вочы
агністай тугою займае,
Зырка ірдзяцца,
нібы вугалькі.
Памяць мая за каханай ступае.

Ты засталася ў зоне бяды,
Мне не дазваецца —
не ўбачыць звароту...
Казка мая,
адцвітаюць сады...
Нашы сады атрасаюць пяшчоту
Моўчкі,
на стрэхі хацін,
на клады
І на сувоі
калючага дроту.

Смутнаю зонай —
стратай вясны —
Крочыш,
і я, ашаломлены, чую:
Ўздрыгвае крохка
золак зямны.
Як і ўтрымае ношу такую —
Поўныя вёдры Жывое Вады.
Вось ты направа лінула —
клады
Заварушыліся чорна крыжамі,
Ўсталі, атрэслі жвір дбала дзяды,
Глянулі хмура на хмары бяды,
Думна абмовілі:
— Што гэта з намі?

Ты узмахнула левай рукой —
Вёскі смяротны сышоў супакой,
Гулкая ўздрыгнула ўсцяж гамана,
Голас дзіцячы прарэзаў простор,
Бліснула даўняй пяшчотай вясна,
Вырасла цветам і лісцем да зор.
Хто ты?
Астанне...
Каханне маё...
Сілу якую ты маеш, скажы?
Крочыш праз свет, дзе бяды вастрыё,
Рушыш пагрозы жахотнай крыжы.

Будзе твой шлях —
палыновы гарчак,
Вусны асмужыць,
пылам кране,
Мёртвы,
магільны,
атрутны сыпчак

Ўзыдзе над ім —
адбярэ па вясне
Белую постаць жывую тваю;
Быццам сальешся з беллю бяроз...
Толькі зіхотныя крыльцы стракоз...
Я між пустыні,
адзін я, стаю.

Белая памяць... Прывід-міраж
Мякка прайшоўся за небасхіл,
Гойстра мне ў вочы кінуўшы пыл
Ядзернай згубы.
Боязна ляж,
Век мой суровы,
На травы магіл.
Глянеш направа —
сівы палын,
Глянеш налева —
шызы быльнёг.
Трубіць зазыўна з вечнасці клін
Над даўжынёй і пустэчай дарог.
Кажа душы: — зноўку адзін
Будзіш пагаслага шчасця парог.

Раптам
крывавае вока начы —
Поўня —
прарэжа хмар чарнату,
Смутна прывеціць зямлі пустату,
Кіне праменні —
ад хáцін ключы;
Новыя цені зямную вярсту
Пройдуць выгнальна
і рушаць услед
Мяккаму бляску ў марыве хмар.
Белая постаць каханай...

Букет
Юных, душою не страчаных мар.
Скрутна гартае
вусцішны свет
Хіжых трагедый зямных
каляндар.

Белая памяць!
Промень быцця,
Смеху і шчасця, спатолі дваіх!
Гэта шуготкі агонь пачуцця,
Гэта вар'яцкі трагедыі слых.
Бела ступае дзяўчынка...
дзіця...
Белая кроў...
Для стагоддзяў....
Для іх...

У небе воблачка плыло,
Зіхотным воблачка было,
І цень — абсягам бег наўпрост,
Кульнуўся цень
праз ценькі мост,
А потым, быццам цьмяны сцяг,
Узвіўся ўверх,
на саркафаг.

Куды кіруешся, бяда?
Адкуль цярушышся?
Жыву!
Даўно мне здрадзіла вада,
Нябёсы льюць на галаву
Атруты накрап...
На мяжы
Святла і цемры
свет ліпіць...

Маленства чыстыя дажджы,
Сюды мне болей не ступіць.
Палесся горкія дажджы,
Каму ваш сум душой дапіць?!

* * *

На сцежцы той, дзе босых ног сляды,
Парос бяды-разлучніцы палын.
Каханая, іду з-пад крыл бяды.
Густая ноч...
Вяртаюся...
Адзін...

А як жа ты?
Твой смех безабаронны.
Гляджу ў былое, светлае, з тугой.
...Шчаслівы я — далёка ты ад зоны,
Ты — ў іншым часе,
Ў існасці другой.

А мне ісці,
Сюдой ісці заўжды
Па сцежцы той,
Дзе нашых ног сляды...

Як хвалю разрэжа аеру лязо
У завадзі ціхай на яснасці дня,
Агорне, зжалобіць гаючай слязой
Пачуцці і думы — гаёў цішыня,

Я — прывідам рушу...
Бясконцы бальшак...
Наўзбоч узаўецца атручаны пыл.
І сам не прыкмечу: спынюся няўзнак
Ля родных аселіц...
Ля родных магіл...

І быццам дажджына — ўвап'ецца душа
У смяглую глебу,— адчаем спатоль!
І зрынуць нябёсы з зямнога каўша
Астатняе сонца
І выпаляць боль.

І я — на рэнтгене, прашыты наскрозь,
Паўстану над светам...
і рушу... сыду...
Пачуўшы, як пружыцца хрумсткая вось
На радасць вар'яту...
Яму ж — на бяду...

* * *

Вечаровае сонца.
                    І цені.
Ціхі пошапак стромкіх асін.
Лес мой родны,
                    у хіжым зіхценні
Захлынаецца восені сінь.

Ляжа цемрыва — густа, сіроча.
Гляне сполашна хліпкая рань.
Бачу: зонай ахвярнаю крочыць
Чалавека астатняга здань.

На курганах старэчых праспіцца
Ды падхопіць дарожны хатуль.
І не зможа ніяк адступіцца,
Рушыць шляхам крыжовым адсюль.

Патарочай у цемрыве ночы
Зноў упадзе, здарожаны, ніц,
Анікому не глянуўшы ў вочы
Чарнатой апусцелых вачніц.

Раскашавала быллё палынова.
Мы не вярталіся, дзецi сяла,
Пад раструбы часу: «Хлеб — аснова!»
Памяць маленства дадому вяла.

І па сцяжыне завабнай мары
Выпала нам збегчы тады
Ад самай чорнай у свеце хмары,
Ад новай, вёска, тваёй бяды.

І хтосьці сябе пачувае шчасліва,
Што ўдала ад згубнай пошасці збег,
Што толькі ў памяці белае мліва
Сыпне наўздагонку
ветраны снег,

Што не патрапіў залётам гасціны
Пад майскім сонцам у ядзерны вір...
Хай і такому
болем гарчыны
У сэрца стукне
матулін жвір...

* * *

У квецені яблыні —
зумка празвоніць пчала.
Росная, ззяблая
дрэвы вясна абняла.
Красуе на селішчы
дзедаўскі сад
памяццю дзён.
Чаруе душы
ўсхваляваны пагляд
завяззю ён.
І яблык гарчыны
у голлі яшчэ
не відзён.

Тут пройдзецца восень —
рупліва галлё атрасе.
Налітая шчодра,
зпавечай халоднай рукой
Мне яблык даспелы,
бы ў казцы, яна паднясе:
«На,
сэрца на вёрстах жыцця супакой!»

А ў яблыку светлым хаваецца яд.
Як збыцца пакуты?
Не веру табе я,
мой сад!

Пячнік

Даўно бяссоннем змучаны пячнік
У гарадской выгнанніцкай далечы.
А збеглы цень —
Угодлівы двайнік —
На вуліцы свае распаліць печы.

Ён думае з маркотай аб былым.
І да астатняй ранішняе зоркі
З'ядае душу вёскі роднай дым,
Як ні каўтай — адно, да болю, горкі.

На вуліцах палескага сяла,
Наўкруг — у Рудакоўскім сельсавеце —
Дзед печы клаў,
каб прыбыло цяпла
Паміж віхур усіх на белым свеце.

Драпежна сцюжа грукае ў акно.
Сляпучы змрок.
Цягучы дух махоркі.
І ўжо нічога ў свеце не відно.
І толькі дым.
Як памяць,
горкі-горкі...

«На падворку маім
расцвілі касачы!»
Выгук чорнага болю
між чорнай начы.
Страпянецца, як птушка
ў час буры ў гняздзе.
Ад падворка жанчына
пагляд адвядзе.
Схлыне ноч, і яна
прыпадзе да акна:
«А ў якім жа баку
ты мая старана?!»

Кнігаўка

Ты ляціш над балотам —
І зычным «кі-гі»
Аклікаеш пустэчу ахвярнае згубы.
Ты пытаеш:
Чые апляцілі даўгі
Над зіхотай ракі
Ацяжэлыя трубы.

Над астуднаю доляй пустога жытла
Сумны росхліст крыла,
Горкі росхліст крыла...

Там, пад крыллем тваім,
Утравеў паплавец,
Расцвілі дзьмухаўцы —
Жоўтай ростані вочы.
Сеяў долю выгнання Чарнобыль-сявец,
Дзень і век
Пад крыламі — сірочы.

У нетру дрымотную, прыпяцкі лес, упусці
Стрэцца з Радзімай у цішы тваёй.
Смутна і важка мне шляхам выгнання ісці.
Сцежка маленства. Цемра згусцела на ёй.

Глянуць [illegible] дакорам вочы глыбокіх крыніц.
Стому забуду, смагу душы наталю.
Буйныя росы — слёзы нябачных начніц —
З лісця густога крапнуць на гэту зямлю.

Зачнецца дзень — з тугою пілігрыма —
У сценах новых, неабжытых хат.
Свой гляне кут прасветлымі вачыма,
Гукне назад сілом пакутных страт.

І птахамі ўзгарачаныя душы
Памкнуць у зону, за калючы дрот.
І я, душой збалелаю відушчы,
Зноў блаславўлю вяртання вольны лёт.

Ці можна кінуць поле векавое,
Дзе сеяна і зерне, і сляза?
Ці можна кінуць сонца баравое
І ветру хвалю, з вастрынёй ляза?

І неба, што, праменнае, світала?
Брыдуць, тугой прыкутыя, яны.
Зірнуць на свет, і здасца:
сонца ўстала
Сягоння ўжо з іншкшай старааны...

Куды айчыннымі дарогамі
Брыдуць сівыя хадакі?..
Глядзяць удаль вачамі строгімі,
Свой скарб нясуць у дзве рукі.

Багата іх у Бабчын вернецца
Па бальшаку зямных пакут.
Ля весніц хат пад небам верасня
Душа прывеціць родны кут.

І прасвятлее, і азмрочыцца —
Наскрозь у яблыках сады!
Нялёгка ім, ссівелым, крочыцца
Абсягам ядзернай бяды.

У далі той, дзе памяць выткала
Красы пагаслае кілім,
Прайсці не раз ім, скрушным, выпала
Па сэрцы зболеным маім.

Бабчын

Вокны сляпыя твае
Зорацъ мне ўслед,
Вочапы жураўлёў
Счакаліся цёплых рук.
Смутна гаворыць з табой
Вецер — гугнявы дзед.
Мёртвую цемру тваю
Чорны цікуе крук.

Важка, маркотна мне
Бачыць: сышло жыццё,
Кінуўшы на ўспамін
Шэрыя сцены жытла.
Кліча жывых, заве
Сцюжных вятроў выццё.
Колькі з выгнання душ
Памяць сюды звяла?!

Мёртвай, пустой зямлёй
Я не адзін іду.
Змучаныя тугой,
Ходзяць вяскоўцы ўсе.
Колькі збалелых душ
Чуе тваю бяду,
Колькі стамлёных воч
Смутак яе нясе!

* * *

Як жа вам маецца,
бабулі-суседкі,
Анюта і Вара?
Сэрца займаецца,
што чыгун на агні,
паркім варам.
У хмурых вачах
пагаслі надзей небасхілы.
Завуць па начах
мужоў ледзяныя магілы.
За век парастрачана
згорклага суму багата.
На могілкі Бабчына
сэрца ступае зацята.
Шлях ваш кароткі
і доўгі, як чорныя ночы.
Там загародкі —
месца абралі аднойчы.
Там, на выгодзе,
род ваш ляжыць-спачывае.
Магіла Валодзі
і поблізу груд Мікалая.
Вечнай бяды
там сіратлівае ранне.
Толькі туды
просіце ў бога вяртання.

* * *

Там, дзе памяць балесна лунае,
Супыніся, у вёснах пастой.
Колькі сэрца прызнае, пазнае
На дарозе выгнання крутой.

Ты — хадок. У раз'ятраным часе
Не астыла душа на вятрах.
Барва неба ўвышы разлілася,
Шчодра дорачы ядзерны страх.

Там, за памяці дальняй вярстою,
Гулам шчасця ўзыходзяць гады.
Раскашуюць красою густою
Над мутнечай уцёкшай вады.

Жыў, аддадзены часу зямному,
Спешна мерыў пад сонцам сваё.
Там, дзе жалі пустую салому,
Дбаў пра новага часу жвіўё.

Там, дзе сэрца сціналі пакуты,
Безнадзейнай тугой не згасаў.
У Чарнобыль ахвярна закуты,
Гэты верш перагорклы пісаў.

Адрасуючы боль чалавеку
І дарозе, парослай лазой,
Адгукнуся з журботнага веку
Белай кроўю і чорнай слязой.

Восень далічыць асін пятакі,
Ветру паведае скрушную думу.
Радасці поле — з левай рукі,
З правай рукі — поле вечнага суму.
Сеялі тут безліч вякоў
Рупныя рукі потную долю.
Песня звінела адна жаўрукоў
Светламу полю і змрочнаму полю.
Колькі ў абсягах зямной даўніны
Сечаў пачулі, крыві паспыталі.
Разам, было, дзірванелі яны,
Горкай травой забыцця зарасталі.
Плужылі іх, выцерпы пот,
Чорныя рукі і светлыя душы.
Неба студзіла голас грымот,
Зыркала сонца вокам відушчым.
Як на сугрэве прэлай раллі
Цегла зялёныя парасткі жыта!
Ды пачарнелі разам палі,
Глянулі ядзернай згубай пабіта.
Неба навісла ў зыбучай імжы
І захліпнулася, чорнае, болем.
Размежавалася дротам мяжы
Сумнае поле з радасці полем.
Так і ляжаць два малыя шматкі,
Скрушныя, як чалавечая доля.
Ходзіць там смерць,
Сноп нясе напраскі
З кожнага поля!

* * *

На дне гісторыі сівой
Багата чый астыне голас.
К
О
Ды зорны крыж КУПАЛА
А
С
Свячэннем век паверне твой.

Шляхамі мары агнявой
Павыйдзе ў Заўтра
наша Сёння.
І душы зведаюць бяссонне
На дне гісторыі сівой...

НЯХОДЖАНЫ СУСВЕТ

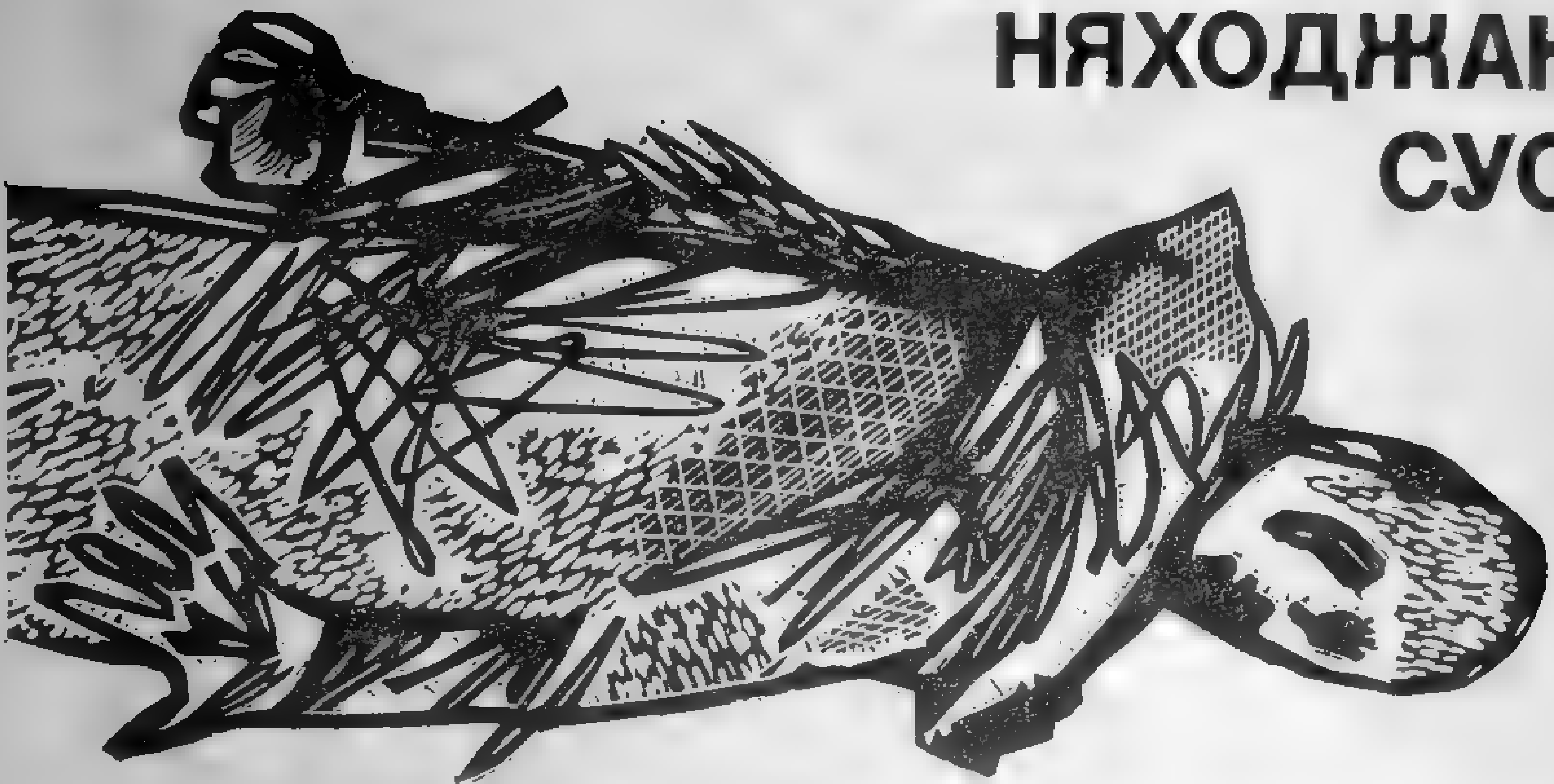

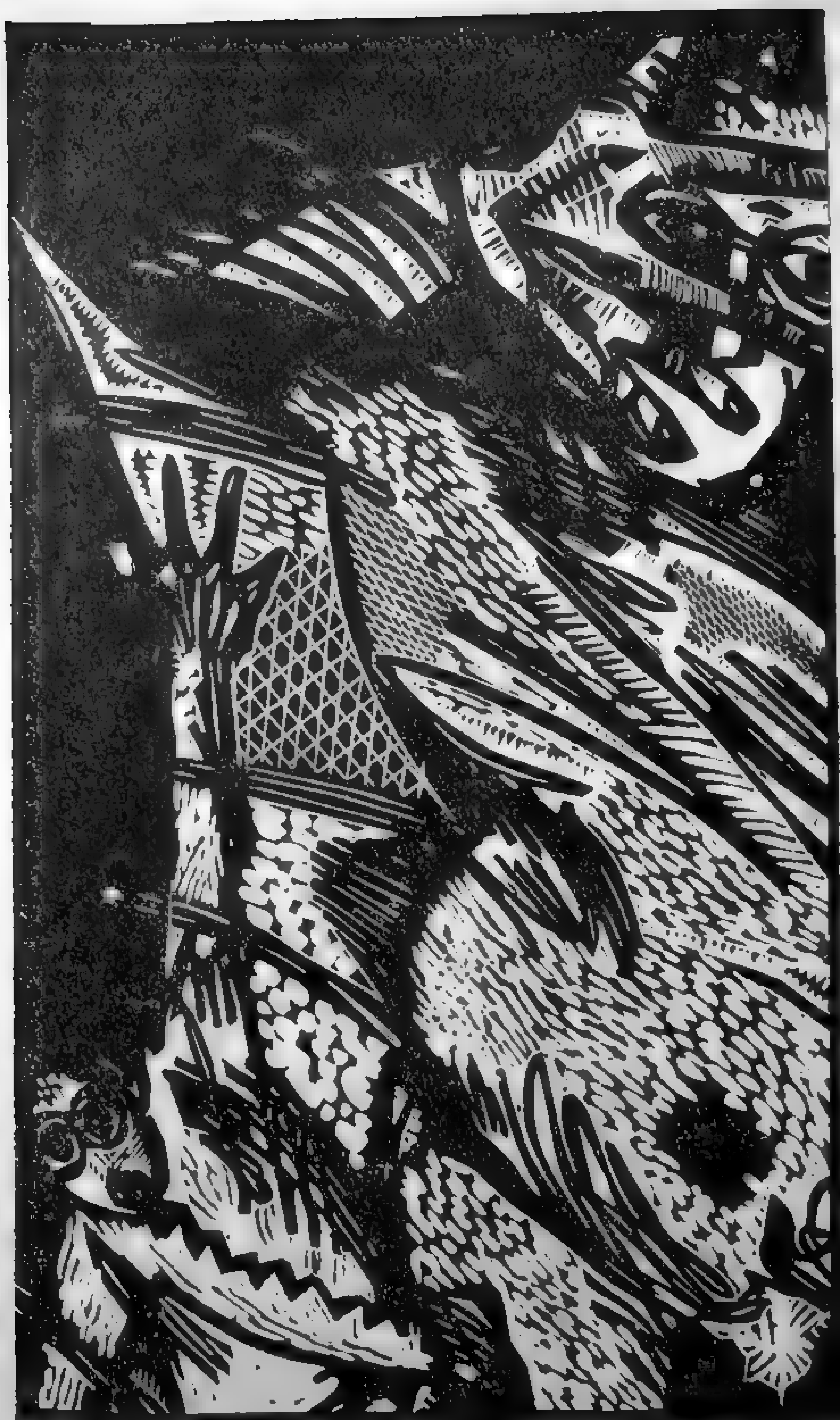

Зямных касмадромаў дасветныя гулы,
Узносіце мрою сівое Зямлі
Над светам аседлым, дзе горкі прытулак
Крывавыя звады ў стагоддзях знайшлі.

Над светам трывогі,
Над светам пакуты
У ззоранай вышы шугае крыло.
І дзень наступае касмічна-раскуты
І новых галактык вітае святло.

Нязнаных планет трапяткія арбіты.
Па небных абсягах імкнуся туды,
Дзе розум крыляе, тугой апавіты,
Збавення шукае ад скрушнай бяды.

З аседлай задухі, з зямное руціны
У водсвеце зыркім сустрэчных камет
Я крокам збавення пракласці павінны
Свой шлях чалавечы ў бясконцы сусвет.

І там, на абсягах касмічнай прасторы,
Пазнаўшы радзімнай планеты святло,
Нятленнае сэрца зямлянаў паўторыць:
«Я колькі аднятым у неба было!»

І мройнай тугою асветляцца далі
Зваротнага шляху — да яблынь і рэк,
Да памяці продкаў, да гневу і жалю,
Да сутнасці зорнай тваёй,
Чалавек!

На ўскраі поля ў валунах мяжа,
Жыцця засеў у потнай араллі.
Брыдзе пад небам восені імжа,
Хінецца патарочай да зямлі.

Падасца ўраз, што цеменню густой
Захлыне шыр — і Вечнасць адбярэ
Шматок святла. І сыдзе чарнатой
Мой белы свет. У цемрыве памрэ.

О, спудны міг! Даўно цікуеш ты
Паглядам зор. Прысутны твой спалох!
Глядзіць пахмура з небнай пустаты
Заход Жыцця — нябыту чорны лёх.

Драпежна болем сэрца праціне
Нямотнай вышы скваплівы пагляд.
Я ведаю: Зямля — мой райскі сад.
І светла так нідзе не будзе мне.

* * *

Мы забываем, забываем
Нас колькі ў вечнасць адышло.
Мы забіваем, забіваем
Радзіннай памяці святло.

Дзе вецер скрутны гнеўна свішча,
Пяском тушуючы блакіт,
На скурганелых гарадзішчах
Ладуем мы мяшчанскі быт.

Так у празмерным захапленні
Жывём, не чуючы віны...
Не бачыць сейбіт: продкаў цені
Ідуць ускраем баразны.

Маўкліва сеючы на полі
Недасказанае, сваё,
Ідуць, і ў клопатнай нядолі
Іх точыць крыўды вастрыё.

За здзек над памяццю іх точыць...
Што родны край душы не міл.
Не згаслі іх жывыя вочы
У вечных схованках магіл.

Іх душы ў душным перагудзе
Наскрозь атручанага дня
Нядрэмна мрояць, як аб цудзе:
Узыдзе шчодра дабрыня!

Мільёны год вандруе цень Зямлі,
Паказваючы воку Млечны Шлях,
Распальваючы зораў вугалі,
Агусла морак водзячы ў палях.

Яму насустрач з вечнасці шырот
Імкнецца лётка сонечны прамень.
Апічэрыўшы зары чырвоны рот,
Агонь Жыцця святлом згрызае цень.

Зямля, крыламі ночы калыхні
Нябачны шлейф касмічнага вітка.
Плывеш куды ў сусветнай глыбіні?
О, як віруе млечная рака!

І я, праз сетку зорнага галля
Ўпіваюся вачмі, душой плыву
Туды, дзе будзеш некалі, Зямля,
Туды, дзе зорным рэхам ажыву...

Абложнага неба ірваны шацёр,
Дзе хмарын ашмоцце астыла ўгары,
Дзе ноччу праглядвае іскрамі зор
Агністая ява да самай зары.

Пад ёй на скрыжалях зямных пуцявін
Аднойчы замётна
Твой згубіцца след.
І стыглай самотай сырых дамавін
Замкнецца пад небам у жудасці свет.

Разгалая выша сцюдзёна глыне
Астатняга лета жывую траву,
Суровым прысудам няўмольна зірне
На груд надмагільны —
Азорыць жарству.

Апета ўсё. Ды толькі — не адпета.
І я, жыццё, твайму буянню рад,
Забыўшыся:
зыбаецца планета
Ужо над прорвай беззваротных страт.

Імкнуцца ў высі думка і ракета...
Апета ўсё.
Ды толькі — не адпета.

Жывеш часова на зямлі.
І найвялікшая пакута,
Што лічыць долі мазалі
Душа зняверана, прыкута.

Куды ні глянь, паўсюд адно:
Пракісла ў соладзе эліта,
Уцехі хмельнае віно
У сэрцаў келіхі наліта.

Якая скрушная цана
Імгнення кожнага, якая!
Магільна дыша даўніна,
Кроў чалавечую каўтае...

Ды не падданае гульбе
Устане некалі над светам
Усё, што высніла цябе,
Душа, святлыні запаветам...

Шугае лета маладое
І шчодра поіць карані.
Святло маланак агнявое
Грымотна крэсліць ночы, дні.

Абсяг нябёс — у зорным цвеце.
Душа, шукаючы прыкмет,
Ты азіраешся у свеце:
Які даў плод твой буйны цвет?

У ім — тугі гарчыстай трохі
І водбліск зорнай глыбіні,
Адзіны грам тае эпохі,
Што згубна поіць карані.

Не кожнаму пад недародам,
Дзе сівер дзьме на першацвет,
Адкрасаваць, наліцца плодам
І азарыць сабою свет...

Зоркі жнівеньскага неба,
Трапяткія светлякі,
Над зямлёй начною нема
Працінаеце вякі.

І стагоддзяў роздых горкі,
Сведкі, ловіце здаля.
Вам, тугой пагаслай зоркі,
Усміхаецца Зямля.

Рух

На гэту сустрэчу з табой
Усё
Паспяшала пуцінай
Бясконцага часу,—
Схаваўшы на ўзбоччах яе
Чэзлыя косці,
Выслізнуўшы са старэчае скуры.

* * *

Над галавой —
Мільярды гадоў светлавых
Вышыні.
Пад нагамі —
Часаў зямных напластаванні.
Кропляй жывой
Стаю, каўтаючы дні.
Сэрца сцінаецца ў прадчуванні:
Братоў па розуму ў небе знайду,
Узлёгшы на веку дужыя крылы!
Ці зорных думак сваіх чараду,
Сышоўшы за прашчурам,
Пакладу
На дно сырэчай магілы?

Аднойчы

Аднойчы пачнецца дзень,
Поўны зіхоты вачэй,
Узбудлівых udaраў сэрца,
Пяшчоты цалункаў
І немаўляці пятой
Ступіць на травы...
Аднойчы,
калі развеецца сум,
Выстыне першапутак трагедый,
Абрынецца здранцвенне рук
І душы,—
Успыхне дзень.
Да яго сонца
Павернуцца тварамі
Сланечнікі на градах,
Смяшлівае дзіцячае ластаўчынне
І чэзлыя старыя маршчыны
Бабулі,
Якой скіне дзень гэты
Залачонае пёрка
Астатняга промня...

* * *

Усё даўжэе памяці бальшак,
І дні страсае век, як дрэва лісце.
І млечных зор ярчэй пытальны знак:
Адкуль і хто?
Дзе страцішся калісьці?

Зямля!
Дапіўшы волкае святло
Бруі жывой,
Мне стаць травой і ветрам.
І недзе за расстайным кіламетрам
Стыхіяй дыхаць
І шаптаць:
Было...
Усё было...
Няхай грыміць нанова
Твой дзень жыцця
Абуджана, вяснова...

Тут даўні сум, як пошуг цішыні
Лясоў тваіх, азёрнае зямлі.
Тут казкі чалавечай дабрыні,
Пачатыя адным: «Жылі-былі...»

Я крочу ў нетрах памяці зямной
Для кожнага сустрэчнага чужы.
Вякі прымоўклі скута прада мной,
Варушацца прародзічаў крыжы.

І там, дзе сцюжна ў выдмах даўніх год,
Пачую, яблык шпокнуўся ў траву.
Паміж усіх жыццёвых звад, нягод
Пускае продак лука цеціву.

І ў міг, заспеты памяццю былой,
Наструню крок, пачую,
Як яна
Пяе ў палёце быстраю стралой
І душу рассякае, даўніна!

Час прыходу каметы Галея,
Боль мой зыбее,
Смутак залее.
Планету маю, зацугляўшы хвастом,
Не панясі,
Вогненны гром!
Не пакарай «небным судом»
Спуджаны род мой,
Астуджаны дом,
Астуджаны горкай доляй зямной,
Асмужаны
Рук чалавечых віной.

* * *

Спадманны міг аседласці зямной,
Ты дорыш мне магчымасці свае:
Адна пуціна легла за спіной,
Другая ў вышу квола след віе.

Адною —
шыр зямную перасек,
Злучыўшы акіяны і хрыбты.
Другой пуцінай —
горды чалавек —
Свідрую глыб касмічнай зіхаты.

Якім ні быў бы ўпартым зорны рэй,
Ён не багата кінуў перамог
Пад ногі мне.
Не адчыніць дзвярэй
Вышынных,
Тых, дзе дрэмле вечны бог!

Мне ці ступіць на хуткасцях ракет
На той прастор,
куды ўзлятае зрок?
Пакінуць мне няходжаным сусвет,
Да болю мройна чуўшы ў далях крок.

За што ж тады змаганне я вяду
Мячамі агнямётнымі арбіт
З жадобаю:
узяць за бараду
Самога бога, зрынуўшы нябыт?

І на Зямлі зялёным астраўку,
Дзе шчэрыцца нябыту грозна цiш,
Узношу я адчайную руку
З адной мальбой у зьзораную выш:
О, неба!..

Там пуцінаю быцця
Матэрыя вядзе павечны рух.
Там новае, цікаўнае дзіця
Зачата ёй між зорных завірух...

Так, гэта мы — няўжо астатні высеў
Вякоў сівых? Замглёны наш пагляд.
Ахвярны свет на долю нашу выпаў
З пазнакамі драпежна-хіжых трат.

Ужо, бы ў лузе сена, перапрэла
Нябёсаў выша ў хмарыстай смузе.
Аблогу дождж пакратае нясмела.
Што горкне ў гэтай ракавой слязе?

Ён прыйдзе, дзень маўклівага звароту
Да нетры ззяблай, свежай араллі.
Панішчыўшы драпежнасцю прыроду,
Мы ў гэты дзень успомнім аб зямлі.

За хмарнай паласою небасхілу,
Дзе смутна абарвуцца бальшакі,
Спазнаем мы спаўна зямную сілу,
Магільным сном асмужыўшы вякі.

І ў гэты сон, прымоўклым назаўсёды,
Аброніць непадкупная Зямля:
«Ну вось... і сталі часткаю прыроды,
Адно шкада, што сталі ёй пасля...»

І здрыгануцца ў одуме курганы,
І абзавуцца шыры ўсёй зямлі
Тугою тых, хто вечнасцю забраны,
Пакутай тых, што тут былі, жылі.

Начной глыбіні праясніцца дно,
Зорнае марыва хлыне.
Шырока сягоння ў сусвеце відно,
І чуе душа, што сусвет — не пустыня,

Насустрач пагляду агніста плыве
Вячысты, раздольны, шырокі.
Іду лугавінай па роснай траве,
І ў ім адзываюцца крокі.

І помню — рукою замнога бяром,
І свет — хімадышкаю хворы.
Інакшы над ім захліпаецца гром,
Палошыць, як продка ў пячоры.

Я новага лёсу шукаю прыкмет
На зрэзе астатняй пагрозы.
І думаю горка пра свет і сусвет
У явы зямной на парозе.

Якім жа ты станешся, заўтрашні лёс? —
Я мушу пазнаць тое сёння.

Мяне прычакае раскутасць нябёс
Ці дзеі трагічнай прадонне?..

Адліжная, вятрыстая пара,
Налітая вадою каляіна.
Ірдзеецца над вёсачкай зара,
Як сіверам працятая каліна.

Стары вятрак — зламанае крыло —
Завідна сочыць вокам жабрака,
Як, чвякаючы, крочаць у сяло
Хлапец з дзяўчынай —
У рудэ рука...

Знаёмы шлях... І свету шырыня...
Зямлі,
          нябёс
                    і сэрцаў
Чысціня...

Не абмінеш —
　　　　　　няма другіх сцяжын,
Шчэ вуснамі знянацку дакранешся.
Яна, любоў, не слодычны ўспамін.
Ёй жывучы,
　　　　　　не раз пасля жахнешся
Пустому дню,
　　　　　　успомніўшы, калі
Ты крыж узнёс, аддаў любоў быломy.
Ззалеўшы сэрцам на скупой зямлі,
Не колас жнеш, а чэзлую салому.

Валун халодны — выстыла душа,
Увабраўшы ў поры памяць тых эпох,
Што рассявалі з небнага каўша
Святла красанне, мораку спалох.

Ён ад ляжанкі ўтомнае аглух,
З якой пары зямныя лічыць дні?
Ды чую ўсё ж: дыханне завірух
Застыла ў ім касмічнай шырыні.

Кладу на холад цёплую руку.
Далонь сцюдзёнай вечнасцю пяку...

* * *

Былое не вяртаецца.
Здаля
Гукаюць нас у вырай вечны зоры.
У іх харал імкне твая Зямля
Каторы дзень і век ужо каторы.

І ты на ёй — падлётак, і ўсяго.
Цябе ўздымаюць за аблокі крылы
З жадобаю памкнення аднаго:
Адкрыць планет далёкіх небасхілы.

Я ведаю, надыдзе час, калі
Крыло адорыць дужасцю палёту.
Вандроўнік Неба, пасланец Зямлі,
Развееш ты прыкутасці самоту!

І там, дзе зор высокае святло
У сцюжнай недасяжнасці залее,—
Бязважкім стане ўраз зямное зло
І розум самагубца прасвятлее.

* * *

Шырэеш у сусвеце, баразна,
Паднятая ракеты пругкім гулам.
Усё ж не зглухла ў свеце, не заснула
Прыкутасці бяскрылай гамана.

Любоў, яна адна — высокай мерай
Усіх маіх памкненняў і шляхоў.
Парваўшы ўміг ланцуг зямных акоў,
Пяе душа, раскутая Венерай.

Жывая прага зорнай глыбіні!
Узнесеная светлаю хвілінай
Крыляе ў высях лётнаю пуцінай
Мая душа.
Душу абарані!

Калі пагасне ў ёй сузор'яў цвет,
Халодным станеш,
Выстынеш, Сусвет.

* * *

Снег — падталая макрэча,
Звон вясновы ручая.
На дарозе ты і вечар.
Тоне ў лужах каляя.
Ты ідзеш, яшчэ малеча,
І яшчэ не знаю я —
Ты адна, а свет — далеча,
І ў далечы ты —
Чыя?!

* * *

Пацерка рубінавай каліны
Пад хмарай-хусткай восені —
Зіхота...
Гукае клін адлётны жураўліны
Астатняе палескае балота.

Умые дождж накрапам вечаровым
Самотаю павітыя абшары,
Дзе волкім, прэлым пахам чабаровым
Астынуць лета страчаныя чары.

Калышацца прамоклая асока,
Аб леце шэпча цёплыя ўспаміны.
Плыве жыццё
раздольна і высока
Над пацеркай рубінавай каліны.

За сваё зямное існаванне
Прашчуры лілі ахвярна кроў.
Падаў тур, спяшалі з палявання
Са здабычай на агонь кастроў.

Мы ж гатовы ўміг абрынуць зоры
Смертаноснай хіжасцю ракет
І дрыжым, як продкі ля пячоры,
Нас не менш палошыць грозны свет.

Жаўцяны жвір. І верасу набег,
Угрэтая, лагодная сінеча...
Халодны жвір. І першы мокры снег.
Зямлі і неба згодлівае веча.

Махаючы астуджаным крылом,
Лунае дух
Між сцюжай і цяплом...

Пакуль яшчэ сонцам налітае неба тваё,
Убачыць красу і пачуць яе голас імкніся.
А ляжа цямрэча,
ударыць жуды вастрыё,—
Прачулаю песняй у сэрцы вярніся!

І хтосьці пачуе прысутнасць жывую тваю,
І светлай слязой затуманіцца вока.
Дыханнем падоўжыць жыцця трапяткую
бруя,
І сэрцу не будзе на гэтай зямлі
адзінока.

* * *

Сырадоем пахне хутарок,
Бэзу адзічэлыя кусты.
Вечнасці на сцежцы зябкі крок,
Выстыў Млечны Шлях да зіхаты.
Вілii смуглявая бруя
У краплінах промненосных зор...
Толькі тут, наноў, душа твая
Адшукала светлавы прастор...

* * *

Шуганула полымя —
Зара!
Неба шыр у водсвеце дзянніцы.
Шмат вякоў з паклажаю Дабра
Едуць к нам ад бога
Калясніцы.

На узвысях крутабокіх стром
Не знайсці дрымотнага спачыну
Вазаку,
Які гудзе, як гром,
Шлях зямны змятаючы ў быліну.

Мы — ёсць!

Мы — ёсць, падманутыя, адпрэчаныя,
зняможаныя ў паядынку
з Жыццём,
абвугленыя душой, целам,
атручаныя кіслотным дажджом,
Чарнобылем
распятыя
на Крыжы Будучыні...

Мы — ёсць, адзінкі і народы,
слёзы і пот,
скрыгат зубоў і смех шалёны,—
і ўсё, што ёсць мы,
падае ў цёмную прорвіну Часу,
зжыраецца ім
да хрусту нашых касцей,
да поўнае немаТы,
да таго мігу,
калі,
павечна маўклівыя,
мы месца пад Сонцам саступім...

І пакуль мы ёсць,
крыві — адаграваць
кубатуру Сусвету,
вачам — працінаць
небныя вышы,
сэрцу — скаланаць
памяць...

* * *

Зямля,
трымаючы нас
на скарынцы грунту,
жагнаючы штормам-ударам,
перуном,
бліскавіцай,
палошачы землятрусам,
гаворыць:
часовае ваша быццё!

А галаву
ускружваюць колеры і пахі
звабнасцю вечнага існавання:
ты
тут
назаўсёды!
Табе
аднаму
вечна паслужныя
сілы Жыцця!
І гэта ўсё —
Вечнасць.

І расступіцца яна, зямля,
пад табой.
А наступнік,
ускружаны яе небам,
нават не скмеціць,
як ты знікаеш
у расшчэпіне Часу.

Ён, адзінотнік на шляху,
абпоены зманлівай верай
у сваю Вечнасць,
ступіць шчэ некалькі крокаў
наперад,
да новай расшчэпіны...

Каля высокіх зорак,
прыручаныя цеплынёй,
кругляюць планеты,
дзе —
вада і трава,
дрэвы і птушкі,
галасы,
слёзы,
смех...

Яны,
аднятыя бясконцасцю Шляху,
судакранаюцца толькі
са здагадкай маёй
і, ёй квола асветленыя,
гушкаюцца ў чорных глыбінях
Сусвету.

Колькі мільёнаў гадоў
Зямля
раскручвае
спружыну Часу свайго,
змяняючы дні і ночы,
вёсны, леты, восені, зімы.
Ужо і мне,
часоваму яе пасяленцу,
пачынае здавацца:
дзесьці далёка
ёсць іншы сонечны свет
з паглядам матуліных воч,

з яе жывым голасам,
з сутуласцю бацькавых плеч,
увішнасцю яго рук,
з кавенькай дзеда Яўхіма
і сукастым кіёчкам бабулі Антосі,
з разгалоссем Жывога Бабчына...
Ды адно ведама:
не дайсці мне,
жывому,
у нікуды,
як і да іх,
вышніх зорак...

Ад зорак
снуецца ценькая нітка Надзеі,
кволы прамень
запальвае сэрца
жадобай сустрэчы.

Сырое сутонне зямлі
расступаецца галасамі
маіх продкаў
і, ужо не такое страшкое,
зычліва падказвае:
табе неўзабаве
выпадзе разгушкацца
на ценькай нітцы Надзеі,
разбіць сэрцам
халоднае шкло вышыні,
прыйсці на агеньчыкі зорак,
як прыходзіць вандроўнік уночы
на позняе святло вокнаў...

Я гаварыў. А возера маўчала,
Распаленае зорыстым сяйвом,
Душу маю трымала, прыручала,
Адкрыўшы глыб ёй пад начы брывом.

І голас быў аддадзены Сусвету —
Парыўны напамінак аб Зямлі.
Хто сатварыў яе, маю планету?
Хто насяліў няведама калі?

Мы ўсе пад небам даўжнікі
Прад часам тым, што зглух у скрусе.
Ці гэткіх снілі нас вякі
На гарадзішчах Беларусі?

Куды імкнуліся яны
Сусвету чорнага шырэчай?
Панёсшы голас даўніны,
Якою дыхалі сустрэчай?

І як пачутымі былі
У завірух сусветным гуле,
Калі крыламі ад Зямлі
Наступнасць, нас, не адмахнулі?

Усё пакінулі, што ёсць —
Працяг —
З'явіцеся, жывіце!
З нас кожны тут часовы госць,—
З журбой пад зорамі плывіце.

І ў таямнічай варажбе,
Прайшоўшы млечнай даўжынёю,
Спазнайце, вызнайце сябе,
Сусвет сагрэйце дабрынёю.

А восень мякка паплавамі
Ішла — стракатая хусціна.
Трубіла позна журавамі
Жыцця заходная пуціна.

Усё — паднеб'ем перамыта —
Ляжала шэранню скразною.
Замкнуўся свет, глядзеў знябыта
Гадзінай чорнаю начною.

Нібыта ў дзеі незваротнай,
Пагасла ўраз святло зямное,
Сплыло часінаю маркотнай,
Як сплыў каўчэг старэчы Ноя.

Глухое восені сутонне,
Дзе ты ў расплёсканай цямрэчы
Брыдзеш, прымаючы бяссонне,
Каб выжыў голас чалавечы.

Яму тугой наканавана
Такое даўкае маўчанне,
І сонца круг — з крывёю рана —
На ўсходзе памяці прагляне.

І ты, знясілены журбою,
Нібы вярнуўшыся з далечы,
Убачыш неба над сабою
І крок пачуеш чалавечы.

Агонь языката ўзлятае да рук,
Мы грэем далоні.
Касцёр вечаровы.
А побач, над жытам, спявае жаўрук,
Ён [redacted] нашай вясною
Вядзе перазовы.

У водсвеце полымя любай шчака.
І я, затаіўшы ўтрапёна дыханне,
Убачыў,
як наша ступае каханне
Пад яснасцю небнаю —
Сын і дачка!

Ты выйшла з ракі,
і сонца
упала, жоўтае,
на голыя твае плечы.
А там, угары,
за воблакам,
гусне-хістаецца
Вечнасць.
І я спалохана бачу,
як шырыцца, набухае
яе цемра
ды бяссільная
меркне
перад табой.
Толькі ты і сонца.
Двое вас.
І скрозь —
ваша святло.

* * *

Вярніце ў свет трывожны і забыцця
Слязу — няўтольнай радасці святліну.
Бяжыць па росным поплаве дзіця!
Зямля, прымі з-пад ног дзіцячых міну!

Далёка як ад колішняй вайны
Яна, пачвара чорная, залегла.
Каб вечным быў пакуты боль скразны,
Каб горычы сляза ізноў набегла.

У Быстрыцкім касцёле

Дзяўчына-красуня, з малітваю богу
Стаіш на каленях пад зводам.
А сэрца — каўтае глыткамі трывогу,
А сэрца — грыміць крыгаходам.

Ўсяго на імгненне зліліся пагляды
У храме святошным аднойчы.
Тваёй мне любові, тваёй мне спагады —
Прашу у нябеснага ойчы.

Тваім харaством нечакана заспеты,
Прыціхла стаю за спіною.
Блукаюць над Віліяй спелыя леты,
Шумяць у палях збажыною.

Мы выйдзем ўдваіх са святошнага храма,
Падданыя іншае веры.
І рыпне цягуча касцёльная брама,
Адкрыюцца раю нам дзверы.

Мой светлы сон:
                    я зноўку ў далі той,
Дзе ты красуеш юнай пекнатой,
Азораны пяшчотаю начы,
Тваю шчаку трымаю на плячы,
Ляцім ўдваіх між зорак і камет:
Дыханнем нашым поўніцца сусвет.

Мой чорны сон:
                    завеі загулі...
Старэчая, ступаеш па зямлі,
Абпёршыся на кій з астатніх сіл,
Па могілках ідзеш паміж магіл,
Глытаючы пакуты даўкі ком,
Стаіш маўклівa над маім грудком
І просіш дагарэлымі вачмі
Адно:
Хутчэй мяне сюды вазьмі!

Мой светлы сон,
                    табе не пазабыцца!
Мой чорны сон...
                    Яму аднойчы збыцца...

Перакат — рачная водмель,
Хвалі лёгкай ускалых.
Цішыня такая — возьмеш
Цэлы свет душой на слых.

У лугах гусцее вечар,
Бляск зары на гладзі згас.
Праз туман выводзіць Вечнасць
Статкі зорак на папас.

Страпянуўся ліст кляновы,
Казытнуў, угрэты, скронь.
Я чакаў: зардзее новы,
Небам твораны, агонь,

Грайна, весела, шырока
Разальецца, паплыве,
Як абсяг акіне вока,—
Блісне ў росах на траве.

Светла зрынуўшы утому,
Ступіць месяц, як хадок.
Дню наступнаму зямному
Кіне ценькі павадок.

Не адыходзь. Ты — юная, мая.
Той горкі міг спалохліва прымрою,
Калі вачэй святлістая бруя
Спахмурыцца расстайнаю парою.

Яшчэ няблізка той няўмольны час.
Ды ўскалыхне душу пякучым болем
З уздыхам,
каб імгненна не пагас
Твой светлы лік,
нібы блакіт над полем.

Горад свеціцца агнямі —
Граюць жоўтыя кварталы.
Ноч бязмежная над намі,
Пад нагамі — ліст апалы.

Мы спаткаліся... І крокі
Загучалі акрылёна.
Зорны свет наш — храм высокі.
Ты — душы маёй ікона.

На грудзях застылі косы —
Легла кожная змяёю.
О, прачыстыя нябёсы!
Будзь, імгненная, маёю!

Вокны бліскаюць, як кветкі,
Адбівае бляск іх завадзь.
У жаўтацвеце цёплым гэткім
Выспявае лёсаў завязь.

Наш няпомны і бяздомны
Лёс падміргвае здзіўлёна.
Пацалунак бессаромны.
Ты — душы маёй ікона.

Адзінота

Нецалаваная ўначы,
Я выйду раніцы на стрэчу.
Гарачым сэрцам запярэчу:
Самота чорная — маўчы!

Ускружан веяй цэлы свет.
Дрыготка стыне, смягне цела.
Мільгнула ноч мая, згарэла
Адна зырчэйшая з камет.

Ці ўсім хапае хараства?
Маіх вачэй пагаслі плёсы!
Як бела, вейліва нябёсы
Майго кранулíся брыва.

Ты, адзінота, ідучы
За мною лёсавай пуцінай,
Не затраві мяне гарчынай,
Пагаснуць дай маёй начы.

Заняўся дзень не для яе.
Хоць мой пагляд чарней ад ночы.
Я знаю, сцішыцца аднойчы
Мой боль і дзень яго дап'е.

Развее смутак небасхіл,
Дзе сонца змеркла, згасла ўчора,—
Душы прасветліцца прастора:
Прачнецца кветка
Дзівасіл.

Скажыце, у якіх вірах
Жыве затоена, глыбока
Заўчаснай смерці вечны страх?
І кожны вір зірнуў, як вока.

Скажыце, па якіх шляхах
Блукае смутак на дасвецці
З астатняй сілай у руках?
І кожны шлях дыхнуў, як вецер.

Скажыце, ў полымі якім
Згарыць зямля пакутна-горка,
Асеўшы попелам цяжкім?
І ён, агонь, зірнуў, як зорка...

Успеніцца мора, і хваляй крутой
Павітыя скалы глухой нематой
Ударыць. Стыхія не мае граніц!
І выбліснуць стрэлы тугіх бліскавіц,
І ўжо анічога вакол не відно:
І мора і неба
Гудуць,
Як адно...

Ды ўсё-такі ёсць паміж іх мацярык,
Дзе чайкі празяблай сцінаецца ўскрык,
Дзе чэпкае дрэва, змагаючы зло,
Карэннем натужна у грунт урасло,
Дзе б'ецца з адчаем стыхіі зямной
Агеньчык далёкі ў прасторы начной.

Там ціха калыску люляе рука,
І чырванню рдзее жанчыны шчака,
І ловіць стыхію напружаны слых,
Пачуццяў і думак трывожны ўскалых.
І тых ускалыхаў уладней няма,
І стыне ў іх рытме стыхія сама...

Беглі коні. Белыя грывы
Вецер часаў.
Капытоў цок імклівы
Іскры красаў.

Дзень — пагодны, юрлівы.
Скакуны.
Бела-белыя грывы...
Дзе ж яны?!

Іх загналі да храпу
На вятрах седакі.
І размеціны шляху —
У чатыры бакі.

Адыгрымелі падковы.
Стыгне рэха ў бары.
Ім стаенныя сховы —
Дол сыры.

Багата ў лёсе адбылося.
Гады узяць сваё змаглі.
Удзвюх яны — Жанчына й Восень —
Ідуць у слотах па зямлі.

Адна імжыстай памарокай
Да поля неба прыхіне.
На свет наш белы мутным вокам
З абсягаў вечнасці зірне.

Другая — сцішана і горда
Па зжухлай сцежкі паяску
Ідзе зажурана ды цвёрда,
Трымае долю за руку.

Ліст ападзе астатні мокры
На гэты шлях, на гэты рух.
І будзе сум: зацяты, моцны
У галашэнні завірух.

Восень — смуглая плачка,
Кволы водбліск зары.
Як адчайна дзівачка
Распаліла кастры.

Адпугаць — і забыцца,
Легчы чэзлым лаўжом,
У туманах умыцца
Золкім дробным дажджом.

Гэтак чырвані шчокаў
Дакрануцца гады.
Гляне хлёстка, высока
Шал вачэй маладых.

І з адышкай цяжкою
Ступіш вулкай сяла.
Ты якою, якою
Там, у вёснах, была?!

* * *

Калі да жанчыны ідзе адзінота,
Стамляе жанчыну журба і самота,
Ёй сонечны дзень аніколькі не мілы.
І вянуць, як ружы, сардэчныя сілы.

Калі да жанчыны прыходзіць пяшчота,
Ёй хочацца клікаць свайго Дон-Кіхота,
І сэрца жанчыны шчасліва спявае,
Журба адступае і гіне лянота,
І промень світальны ў вачах адлівае —
Вялікае сонца, таемная цнота!

Калі да жанчыны прыходзіць каханы,
Нязгасна, няўтольна шчымяць яе раны.
Вяртаецца тое, што змерана лёсам,
Душа яе птушкай імкнецца к нябёсам.
І ў гэтае высі, і з гэтай ясноты
Крыло ападае зямной адзіноты.
І шэпчуцца самыя ўцешныя словы,
І дзень занімаецца — светлы і новы.

Калі да жанчыны вяртаюцца дзеці,
Сябе яна чуе у сіле і ў цвеце.
Гады забывае, душой маладзее.
І поўняцца вочы пагожым блакітам.
І светла, бы ўнучка Алёнушка жытам,
Услед за жанчынай ступае надзея.

Да спрэчкі аб музыцы

Мы ўсе ідзём да Баха.

Спакваля.

Ды многія, прыстаўшы ад хады,
Яго няўцямна слухаюць тады,
Калі прымае родная зямля.

* * *

Чорны воран, грозны воран,
Што ж ты кружыш нада мной?
Для пяшчоты свет сатворан,
Не для цемені скразной.

Пачуццём маім азоран,
Не замкнецца на крыжы.
Чорны воран, грозны воран,
Над душою не кружы.

* * *

Аголеным нервам — бязлістае дрэва.
А лісце наўкруг,
як астатняя повязь
З усім,
што адпела начная залева,
З усім,
што карэнні глыбокія пояць.

Адгаласіла вея, грывы
Усцяж сумётамі ляглі.
Настрой узбуджаны, ігрывы
Пагас у суцемку зямлі.

Яшчэ адна зямная дзея:
Б'ючыся холадам з цяплом,
Адгаласіла злосна вея.
І гнеў зімы
Пайшоў на злом.

Позняе сонца

1

Восенню хмурай у небнай абложы
Выгляне лапік блакітны і гожы,
Хмары як быццам у ласкавай згодзе
Так парашылі: расплыцца краямі.
І страпянецца зіхота ў прыродзе —
Позняе сонца стаіць перад вамі!

Гэтак і схлыне ў чарнечы імгнення.
Рыме душа дар нябёс неацэнны
І не патушыць, як чорныя хмары,
Ўчуўшы шуготкія крылы святлыні.
Голасам самай таемнае мары
Светлячы, пройдзе зямлі далячыні.

Тое, што ў лёсе чорнаю скрутай
Змучыла, гасне прад хвіляй пачутай.
Сонцам асвеціцца доля зямная,
Выліта чыста, да самага донца,
Тут, дзе ў нябёсах пахмурых пазнае
Сэрца асенняе, позняе сонца.

2

Гэтак і старасць — сцяжэлая ў руху,
Кіне, бывае, скрозь горкую скруху
Водсвет вачэй таямнічы, блакітны.
Свежасцю яснай усцешліва скажа,
Ўзлётам рукі непрадбачана спрытным:
Ты не спяшаешся, восені сажа!

I на зямным незваротлівым шляху
Выстынуць ценькія водбліскі страху,
Сэрцам вітаючы промень заходу.
Ліцца яму нескарона, бясконца,
Поўнячы яснасцю дужай прыроду.
Позняе сонца... Астатняе сонца...

Маці і сын

Паўлу

У сцены пустыя
прыходзяць сны —
Чорныя здані...
Сухмарак памяці:
Хлопчык малы на пожнях вайны,
Сонца ўзыходзіць, дзень той палячы...
Мёртвыя сцены і морак скразны.

З чорнаю доляй адзін на адзін
У матчынай хаце пакутуе сын.

Шорах між ночы... То з вечных дарог
Маці вяртаецца на парог,
Крочыць па зорыстым бальшаку,
Ясна світаннем здаля ідзе.
Быццам маломў, яму руку
На галаву цёпла кладзе.

«Вось і дайшла я... Важкі мой шлях.
Па камянях. Па здзічэлых палях.
Пот мой гарачы ногі мне пёк.
Долі туман засціў мой зрок.
Толькі дайшла я,—
І вочы гарэць,—
Многа б панесці, з сабою забраць».

Маці ўстае.
І ступае яна
На агарод.
Да валуна.

«Вось ён, той скарб...
Акамянеў
Слёз маіх цяжар, смутак і гнеў.
Чорна гібее з даўняй пары,
Мыюць дажджы, студзяць вятры.
Камень халодны...
Ведае Бог —
Важка на сэрца сёння мне лёг.
Колькі я слёз па-над ім праліла!
Зрушыць, жывая, яго не змагла.
Спраў мне хапала — сеяць, араць...
Сынку, прыйшла я скарб свой забраць.
Бачыш, улёгся як на мяжы!
Ўскінуць на плечы дапамажы.
Я не хачу, каб на сцежцы тваёй
Скрушна ляжаў цяжар долі маёй!»

Матчыны рукі жвава-такі
Зрушылі з месца камень цяжкі.

— Мама, не трэба! —
Кінуўся ён.
Каменем важка
Зрынуўся сон.

А на мяжы — груша цвіла.
...З вечнасці маці дадому ішла.

Шукаючы ад скрушных дум збавення,
Гукаю зноў пагаслую вясну:
Сустрэчы нашай светлае імгненне
З-пад лёхаў хмурай памяці вярну.

Яно — жарына ў попеле,
раздзьмута
Мільгае буйназоры вугалёк.
Пячэ ў душы пачутага мінута,
Ґарчыць тугой і бачыцца здалёк.

Не просячы на долю блаславення,
Не шэпчучы ўсалоджанай хлусні,
Прыходзіш Ты —
трапёткае імгненне,
Праменнае, як зорка ў вышыні,

Глядзіш таемным позіркам іконы,
І свецяць вочы ясныя твае.
Мне іх святлынь жадобна піць да скону,
Яна, як Сфінкс, з загадкай паўстае.

Не маючы свяцейшага нічога,
Мая душа, ў малітвах не крыві.
Ты молішся пад небам, як на бога,
На гэты міг
Уладнае любві.

* * *

Куды прастуюць лёсу каляіны?
Яшчэ зялёнай гронкаю каліны
Трымціць на ветры ў завязі душа,
Узнесена над крохкасцю быцця.
Яшчэ не чуе спелае гарчыны,
Яшчэ смяецца свету,
Як дзіця...

* * *

Хутарок над плыткай рэчкай,
Стромы лес, віры жывыя.
Адзічэлаю парэчкай
Глянуць селішчы былыя.

Дзе стаялі густа хаты —
Атрухлелыя падрубы.
Тут магільны прыпах мяты —
Прыпах болю, прыпах згубы.

І на раніцы — тужліва
Рыпне весніца патрохі.
І падасца, як не дзіва,
Абудзіўся сон эпохі.

Дзед сівы, хто веку роўня,
Сад абходзіць у тумане.
Адзінотна зблякла поўня.
І кусты — былога здані.

Пазірае плот пахіла
Ды быльнёг на агародзе...
На кладах старой магіла...
Тут канчаецца стагоддзе.

Прыйдзе гэткая ж суседка.
Каля студні, у гаворцы
(Божы дзень — адзіны сведка)
З глыбі выцягнуць па зорцы.

* * *

Першы снег. І дарожны світанак.
Вышыня аблачын. Ясната.
Вось ён, памяці даўні паўстанак.
Калыхнецца ўспамінам вярста.

Тут, у белым бярозавым шуме,
Затанула, як лісце, лягло
Шчасце наша. І восеньскай думе
Набрыняць чарнатою дало.

Пад'язджаў — і душа лікавала,
Адступаліся цені нягод.
Ты на ўзбоччы дарогі стаяла
Колькі дзён беззваротных і год.

Што прыносіла з вёсен забытых?
Што шаптала, вятроў гарачэй?
Чым асмужана гралі блакіты
Неаднятых разлукай вачэй?

Разгушканыя, гонкія далі.
Сум — айчыннага шляху пароль.
Як хістаюцца дрогкія шалі
Чуйнай памяці:
Радасць і боль...

* * *

У далечы замецена снягамі
Імклівага разбегу палазня.
Скразны бальшак улёгся пад нагамі.
Сутонне ночы. І яснота дня.

Вякоў сівых вятрыстая навала
Твой чысціць дух да зорнай зіхаты.
З якіх дарог Надзея прычакала
Цябе, скажы?
Ці знаеш тое ты?!

Аплочаны — крывёй, слязой і потам
Твой дзень зямны... Ён згасне ў небыцці.
Ты існасць тых, хто шляхам пройдзе потым,
Спаўна жыццём упартым аплаці.

Аддай жывым душу сваю жывую,
Крыніцам і бярозам спагадай.
За лёт Зямлі, за яснасць светлавую
Агонь душы нястрачаны аддай.

Пакуль твая зямля жыве і родзіць,
Пакуль на ёй не ўсталі ўсцяж крыжы,—
Аглушанай, атручанай прыродзе
Пазбыцца горкіх страт дапамажы.

Акрылены надзеяю зямною,
Вядзі смялей за будучыню бой,
Злічыўшы тых, што леглі за спіною,
Згадаўшы тых, што ступяць прад табой.

* * *

Ратай і сейбіт,
крок за крокам
Ты мерыш лёсу баразну.
Уп'ешся ў даль жадобным вокам,
Жыцця агледзіш цаліну.

І, поўны раніншяе сілы,
Варожыш думай векавой:
Зямля наўсцяж — да небасхілу.
Пасеяць жыта — клопат твой.

Снуецца ў вышу прыпар тлусты
З-пад крылля чорнага варон.
Зямлі сырой накрылі лусты
Мільёны дзей, мільёны дзён.

Твая ралля растком прачнецца.
Лагодай сонца паласне,
І чутна вечнасць калыхнецца
У збажыне, у збажыне.

Праб'еціца скрозь шаты дзянніцы прамень,
Пакінуўшы лёту
Кароткую памяць.
Сышліся на схіле нябёс
Ноч і Дзень
І вогнішча паляць.

Над лесам сінечу
Ахопіць зара,
У буйную сілу
 агніста ўбярэцца.
І моўчкі падступіць на ўсход,
Да кастра,
Самотная Вечнасць
Сагрэцца...

* * *

Жыць ніцавока, прыкута? —
Сэрца, іначай жыві!
Ў жылах пульсуе пакута
Жаркім прылівам крыві.

Смутна згарнулі завеі
Крылы ў атрутных палях.
Ценькай, збалелай Надзеі
Густа замецены шлях.

Чым даражыць мы павінны?
Што на зямлі берагчы?
Спелае поле Айчыны,
Вечнасці нашай ключы.

Волю — крылатую птаху,
Мару — уцеху душы.
Нам бы, не знаючы страху,
Плыць у касмічным каўшы.

Сыдуць імклівыя часы
Ў лёхі сівой даўніны.
Зрынуць міжзорныя трасы
Клопат аседлы, зямны.

Сонцы сагрэюць чужыя
Нашу празяблую плоць.
Кіне ўдагон настальгія
Цягі радзіннай аброць.

Вернуцца душы-бадзіні,
Выпіўшы смутак нябёс,
Шар наш зялёны і сіні
Ўмыюць накрапамі слёз.

Космас убачыць раскуты
Бляскам праменнай вышы,
Як віраванне пакуты
Ўспыхне
                святлыняй душы.

* * *

Пакланяюся агню,
Хай гарыць, як бога вока.
Я агню забараню
З-пад рукі ісці далёка.

Пакланяюся вадзе,
Хай журчыць крыніц лагодай.
Я вадзе скажу: нідзе
Не прабудзь ліхой пагодай.

Пакланяюся лясам,
Хай плыве іх шум былінны.
Прыйдзе час: адпусціць сам
Лес сасну для дамавіны...

Нат у вечнасці на дне
Смуты сэрца не спазнае —
Будзеш грэць цяплом мяне
Ты, гармонія зямная.

Яшчэ цяплом шугае ветру лёт,
Яшчэ імжаць нябёсы цёпла, парна.
І горкне ў голлі тумановым плод,
Гаворачы: пражыты год не марна.

Ад завязі — да ядранай красы
Налітых шчок духмянiстага плоду —
Замкнуўся круг.
І чутны галасы
Тугі зямной, што зноў спаўе прыроду.

І гэты дзень, абпоены вадой,
Адну іскрыну будучага цвету
На дол аброніць мякка — яблык свой,—
Насуперак снягам і золі свету,

Каб яблыняю лёсу прарасці
На доле тым, дзе, сплецены травою,
Стагоддзі спяць.
І вып'ецца ў жыцці
Імкненне сокаў вечнае, жывое.

* * *

Мне пагрукае звечара
Птушка смуты зямной.
Дні пражытыя свечкамі
Замігцяць прада мной.

Азіраючы пожні,
Пройдзе нівай заходу прамень.
Што ж, бывай, мой апошні,
Лёсам кінуты сонечны дзень!

Я не буду ў знямозе
Весці дням парастрачаным лік,
На расстайным парозе
Нудзіць сэрца на ўскрык.

Не заплачаце вочы,
Я не першы на скрушнай вярсце.
Пыл зыбучы аднойчы
След астатні і мой замяце.

Колькі гора уведаў...
Не палошыць магільнае тхло.
Між трагедый і бедаў
Сонца долі зайшло.

Тут павінна адно быць:
Смех дзіцячы, лісцё і трава...
Ды жахотны Чарнобыль
Паліць свечкі ў маіх галавах.

Няходжаны сусвет

Паэма

1

Адкрыйся мне, Сусвет,
Стаміўся я ў чаканні.
Жыццё чужых планет
Чутно ў тваім дыханні.

Таемным бляскам зор,
Касмічнаю шырэчай
Зацеплены прастор
Пуціны чалавечай.

Я крочу з даляў тых,
Дзе ў чэзласці пячорнай
Жахнуў мой зрок і слых
Агонь віхуры зорнай.

Узнёс святла парыў
Душы маёй адхланне
І богам адарыў
Нябеснае мірганне.

Пад стыласцю нябёс
Бяскрыла і прыкута
Багам мальбу я нёс,
Яна — душы пакута.

Жагнаўся,— пад рукой
Мінуўся час набожны,
Пад ношаю цяжкой
Урос у пыл дарожны.

Згасала ў міражы
Крылатай мроі воля.
Карэняцца ў душы
Глыбозна лес і поле.

Калоссем параслі
Узнятыя угоддзі.
Я стаўся да зямлі
Прыкутым на стагоддзі.

Бы ў люстры у крывым
Ў душы зырчэла неба,
Працягам агнявым
Гукала ў вышы нема.

І голасам тугі
Ў бяскрыллі, і ў бяссіллі
Старэчыя багі
Са мною гаварылі.

Я думаў: выпаў лёс
Сысці аседла ў спраты.
...Мяне высока ўзнёс
Касмічны век крылаты.

Вачамі зоркі п'ю,
Пакінуўшы планету,
На ўскраіне стаю
Агністага Сусвету.

Ён пошугам пячэ
І зорамі сцякае,
Няходжаны яшчэ,
У небны рэй гукае.

Дыханнем зорных дзён,
Імклівасцю палёту
Мяне адорыць ён
І дасць душы работу.

2

Над скутасцю зямной,
Над могілкамі суму
Мне зорнай цалінай
Сваю панесці думу.

Ад Сонца і Зямлі,
Ад вечнай таямніцы
Касмічна загулі
Душы маёй званіцы!

І хто я? І чаму
Мяне цікуе страта?
І розуму майму
Так дадзена багата.

Навошта ён, прыліў
Пакутных дум і зроку?
Я сэрца распаліў,
Сусвет аддаўшы воку.

З каменнай глухаты
Ступаў у часу далі.
Біблейскія «кіты»
З-пад свету выплывалі.

Між ніцавокіх дзей
Навошта мной пазнана,
Што ты, Зямля людзей,
Палётам разгушкана?

Прайшоўшы гнёт дарог,
Глынуўшы ўдосталь пылу,
Спакойна б я залёг
У чорную магілу.

З таемнасцю святла
Высокіх зор і неба
Ў зямлю б залёг, дала
Яна мне ўдосталь «хлеба»:

На жытнішчах сівых
Мячом не раз карала,
Калечыла мой слых
І вочы адбірала.

Ды ў перадыху сеч
Над тхлом сырой магілы
Метал дала на меч,
Метал дала на крылы.

І новы лёс круты
Падсек душы карэнне.
Зямля, тужыла ты —
Ірваў я прыцягненне!

Лячу над полем сеч
З пакутай і журбою.
Зямля, мой жорсткі меч
Занесен над табою!

Суцішаны яшчэ
Над прорваю нябыту,
Няўжо ён рассячэ,
Зямля, тваю арбіту?

Няўжо сумлення бог
Не ўстане над табою?
Няўжо сцячэш з-пад ног
Зыбучаю жарствою?

Мне крылы апячэш
Сваім пякельным страхам
І ў космас уцячэш
Астыглым, мёртвым прахам?

3

Ляці, Зямля, крыляй,
Спялі жывую мрою.
Запальвай небакрай
Світальнаю зарою.

Наступныя вякі
Вядзі сюды з далечы.
Ступае нацянькі
Мой розум чалавечы.

Хай не Сусвету дно,
Не хмурая бясконцасць,—
Яму, Зямля, відно,
Што ты — адна ля Сонца.

Няма такой другой
У блізкай небнай шыры.
Там я ступлю нагой
Па колкім мёртвым жвіры.

Ды ўсё ж — ля дальніх зор
Сышліся, як на вечы,
Планеты, дзе касцёр
Пачуццяў чалавечых.

Ля самых спелых зор,
Адданыя палёту,
Яны, вякоў віхор,
Закуты ў адзіноту.

Душы маёй струна
Абсягі працінае:
Матэрыя адна —
Касмічная, зямная!

І ў Сонцы, і ў траве,
Ў азоце і ў азоне
Яна наскрозь плыве
Ва ўсёй бясконцай зоне.

Яе павечны круг
Дыханнем наплывае.
Вітай Сусвету рух,
Матэрыя жывая!

Згасаючы ў хадзе
Святлом праменных зорак,
Насустрач нам ідзе
Яна і слепіць морак.

Гукае дух яна
На шыры агнявыя,
Кідаючы з сяўна
Віхуры дзей жывыя.

Гадуючы грамы,
Мкне зорнае свячэнне.
Не выключэнне мы —
Сусвету прызначэнне!

Прыйшоўшыя калі
Пад Сонца, на пламенне,
Падданнікі Зямлі,
Зямнога прыцягнення.

І ўсё ж?.. І ўсё ж!.. І ўсё ж...
Туга шугае ройна.
Чужых галактык дождж
Шчакі кранецца мройна.

4

Ды ўсё ж — шугаць агню
Ракетнаму нязвычна.
Сусвету глыбіню
Адчуць, як ёсць, фізічна.

Туды ступіць, адкуль
Плыве галактык ззянне.
Спінаць касмічны руль,
Сказаўшы: «Да спаткання!»

Прайсці па паласе
Ў бясконцасці ў палоне,
Што Вечнасць паднясе
На выстылай далоні.

Бясконцы зорны рух,
Наўкол — планет калыскі.
Нашчадку займе дух
Палёт з Зямлі няблізкі.

Адзінаю тугой
Туга вяртання стане.
Стракатасцю другой
Услед міжзор'е гляне.

Праменьчыкам святла
Пагаснуць небасхілы
Планеты, што дала
Твайму палёту крылы.

І згубіцца ў вышы
Скразной касмічнай волі
Зямля. Але ў душы
Не згубіцца ніколі.

5

Пачуй «свая кругі»,
Вандроўніца-надзея.
Гарчыстае тугі
Брыдзе зямная дзея.

У краплiне дажджу
Паўсюд дрыжыць атрута.
Ірві, Зямля, імжу,
Да зор ляці раскута!

Не сцюжную зіму —
Прадонніцу магілы,
Ты розуму майму
І сілы дай, і крылы.

Бязмежжа пустаты
Прайсці мне дай у лёце.
Па розуму браты
Ля зор у адзіноце.

Упэўненасць маю
Дыханне зорак грэе.
Іх сэрцам прызнаю,
Яны — шляхоў надзея.

Сусветнага руна
Ляжаць наўсцяж сувоі.
Матэрыя — адна,
Быццё яе — жывое!

Агністая бруя
Гадуе ў небе зоры.
Адзіны голас я
Ў яе касмічным хоры.

Сяйво прыкутых дзён
Пад ношаю пакуты.
Я — голас! Толькі ён
Ля зор другіх ці ўчуты?

Над доляю зямной
Агонь міргае зорны.
Чарнобыль нада мной
Узносіць крыж прачорны.

Стагоддзі — за спіной,
Наперадзе — магіла?
Былінкаю зямной
Упасці мне пахіла?

Стыхіяй агнявой
Спаліць лясы, аблокі?
І хваляй светлавой
Пайсці да зор далёкіх?

Няўжо ён, шлях, такі —
Пакутны, згубны, мёртвы?
Пустэльнікі-вякі
Наўзбоч яго прымоўклі.

Няўжо, працяўшы стынь
Раскутае прасторы,
Мне так дайсці да тых,
Хто ў небе бачыць зоры?

Я чую іншы лёт,
Ён — вечны кліч сумнення.
Ён ад усіх нягод
Тваіх, Зямля, збавенне.

У водбліску камет
Таемны след знямогі:
Няходжаны Сусвет
Паслаць увесь пад ногі!

Змест

ПАМЯЦЬ СОНЦА

НЯХОДЖАНЫ СУСВЕТ

Мятліцкі М.

М 99 Палескі смутак: Вершы і паэма.— Маст. літ., 1991.— 287 с., іл.

ISBN 5-340-00655-7.

Метлицкий Н. Полесская печаль: Стихи и поэма.

«Палескі смутак» — працяг шчырай размовы з чытачом лаўрэата прэміі Ленінскага камсамола Беларусі паэта Міколы Мятліцкага. У эпіцэнтры паэтычнага клопату — чалавек-сучаснік, ад спраў і памкненняў якога цалкам залежыць духоўная паўната нашага цывілізаванага побыту. Смутак лірычнага героя прасветлены неабвержнай хадой перамен; актыўнасць грамадзянскай пазіцыі страсна абвяргае праявы местачкова-прыземленай псіхалогіі ўчарашніх «слуг народа», чыімі намаганнямі быў створаны ў 50—70-я гады сумнавядомы застой.

$М\frac{4702120202-104}{М 302(03)-91}63-91$ ББК 84Бел7

Литературно-художественное издание

МЕТЛИЦКИЙ НИКОЛАЙ МИХАЙЛОВИЧ

ПОЛЕССКАЯ ПЕЧАЛЬ

Стихи и поэма

Минск, издательство «Мастацкая літаратура»

На белорусском языке

Літаратурна-мастацкае выданне

МЯТЛІЦКІ МІКОЛА МІХАЙЛАВІЧ

ПАЛЕСКІ СМУТАК

Вершы і паэма

Рэдактар Р. М. Яўсееў. Мастацкае афармленне А. М. Малышавай. Мастацкі рэдактар А. М. Малышава. Тэхнічны рэдактар Г. П. Тарасевіч. Карэктар Л. П. Бялова.

ІБ № 3466

Здадзена ў набор 15.06.90. Падп. да друку 15.07.91. Фармат 84×90¹/₃₂. Папера друк. № 2. Гарнітура звычайная новая. Высокі друк. Ум. друк. арк. 12,60. Ум. фарб.-адб. 12,78. Ул.-выд. арк. 8,15. Тыраж 6000 экз. Зак. 519. Цана 1 р. 40 к.

Выдавецтва «Мастацкая літаратура» Дзяржаўнага камітэта БССР па друку. 220600. Мінск, праспект Машэрава, 11.

Мінскі ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга паліграфкамбінат МВПА імя Я. Коласа. 220005, Мінск, Чырвоная, 23.